

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

W.G. Rietkerk, Utrecht

Europese verkiezingen

Op 9 juni a.s. gaan we opnieuw naar de stembus. Ditmaal voor de verkiezing van het Europese parlement. Voor velen lijkt dat zoiets als een „ver-van-mijn- bed-show”. Toch zal blijken dat de invloed van deze boven-nationale Europese verbanden in Nederland steeds groter wordt. Opnieuw de vraag: Hoe kijk ik daar als christen tegenaan?

De sterrencirkel, symbool van de Europese eenheid, heeft een bijbelse oorsprong. Hij is genomen uit een oud-christelijke afbeelding van de vrouw uit Openbaring 12:1. „En er werd een groot teken in de hemel gezien: een vrouw met de zon bekleed met de maan onder haar voeten en een krans van twaalf sterren op haar hoofd...”

Die krans van twaalf sterren staat centraal in de vlag van het nieuwe Europa. De vrouw is echter verdwenen. Dat zou ook een te directe zinspeeling zijn op Maria of op de kerk, die in het visioen van Johannes zinnebeeldig met deze vrouw is aangeduid. Intussen is het hiermee wel een krans van sterren geworden zonder hoofd. Waaromheen staan deze sterren, die hier duidelijk symbool staan voor Europa's staten? Nee, niemand wil terug naar de middeleeuws katholieke idee van de kerk als draagster van wereldlijke macht. Maar wat dan wel? „Wat is de ziel van het nieuwe Europa?” vroeg Delors, en premier Lubbers benadrukte in Keulen de noodzaak van bezielende normen en waarden.

Het lege midden

Dit is wat ons allen moet bewegen als het over Europa gaat: dat op een keerpunt in Europa's geschiedenis de krans van sterren zich formeert rond een leeg midden. Wie zich een Europees nummerbord op zijn auto laat aanmeten, zal merken dat er midden tussen de sterren NL geschreven staat. Moet *nationalisme* de nieuwe ziel van Europa worden? Ieder land vult zijn eigen initialen in het midden! Of zal het een afbeelding worden van de nieuwe Europese munt: de ECU? Dan wordt het *materialisme* het bindmiddel van Europa. Tot bepaalde hoogte spelen deze beide -ismen na de val van het communisme al een centrale rol bij de groei en eenwording van Europa. Terecht waarschuwen zelfs toppolitici

als Delors en Lubbers voor het grote gevaar dat valse ideologieën dit lege midden zouden gaan vullen. En in een zekere verlegenheid zeggen zij: waar anders zouden wij ons toe wenden dan tot de joods-christelijke wortels van onze cultuur?

Alsof het hier ging om alleen maar „wortels”... Zelfs de kreet „normen en waarden” is hier niet toereikend. Die zijn namelijk nooit en nergens los verkrijgbaar. Dat is het misverstand van Bolkestein.

Waar is Hij?

Waar het bij Europa (en bij de Europese verkiezingen) ten diepste om draait is God. Is Hij er? Was Hij er toen, toen Europa begon? Toen Paulus dat bijzondere visioen ontving: „Kom over en help ons” (Hand. 16:9). Was Hij het geheim achter Europa's ups en downs? Als Hij het was dan is dat de verklaring waarom waarden en normen met Hem staan of vallen. Was Hij het niet, eerlijk gezegd, Europa laat me koud als een steen. Waarom zou ik mij überhaupt inzetten voor een wereld die ten dode gedoemd is (1 Cor. 15:19)?

Een van de diepste woorden die ik ooit over Europa gelezen heb komt van Miskotte. Hij schrijft: Europa wordt gekenmerkt door een allesbepalende tweespalt. De secundaire christelijke waarden (vrijheid, gelijkheid en broederschap) hebben het altijd goed gedaan. Maar het primaire, God, Christus, het Koninkrijk, is altijd maar door een minderheid beleden. Heeft Europa wel ooit de Here gezocht met haar hele hart? Deze tweespalt kan alleen overwonnen worden door afval of bekering. In beide gevallen komt de cultuur in een crisis.

Wat moet je nu met deze beschouwingen in de politiek? Is religie vandaag niet iets van de binnenkamer? Fijn voor jou, als je je waarden in dat geloof fundeert. „Ik meen ze wel over-eind te kunnen houden zonder dat, of met mijn privé-fundering...” zeggen de meeste mede-Europeanen. Het is op dit punt dat zij zich fataal vergissen. Dostoevski zei al: „zonder God is alles geoorloofd”. De vraag naar God moet opnieuw een publieke vraag worden. Het moet worden geroepen op de straten van Europa. Is God er? Waar is Hij? Heeft Hij zich, oog in oog met zoveel „-ismen”, verborgen? La-

ten wij Hem dan wakker roepen (Ps. 44:24). Of is Hij er niet? Maar dan ook pas echt geklaagd in de Nietzscheaanse rouwklacht „wat deden wij toen wij de aarde van haar zon los-maakten? In welke richting beweegt zij zich thans? Waarheen bewegen wij ons? Dwalen wij niet als door een eindeloos niets? *Voelen wij niet allen de adem van het luchtledige?*”

Om die reden ben ik diep bewogen om Europa en hoop ik dat er een constant gebed opgaat voor de toekomst van dit Europa – eens het Israël van het Nieuwe Verbond genoemd. Zou er niet na een voorjaarsregen ook een na-jaarsregen mogen komen? De na-jaarsregen van een nieuwe opwekking in een oud Europa? (Hosea 6:3) Wie zich door deze vragen voelt aangesproken stemme op een politieke partij waar men deze basisvragen aan de orde stelt.

Het Europese huis, zoals Gorbatsjov het noemde, heeft alleen toekomst als de Geest van de Levende God er weer gaat waaien. Dat zal alleen gebeuren in de weg van gebed en verootmoediging.

38e jaargang – nr. 11
3 juni 1994

In dit nummer

- 199 F. Gerkema
De naakte werkelijkheid
- 200 H. de Jong
Over CDA, RPF en GPV
- 203 H. Algra
De Hoeksteen: een nieuwe gemeente in Amsterdam
- 206 Johan Klein
Meedoen met Liedboek-2000? (4)
- 208 Sander Dekker
Jeugddag 1994: Geloof in uitvoering
- 209 P.J. van Kampen
Vrouw in het diakenambt?

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging
Aanmelding door overschrijving
van min. f 25,- contributie op
bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm.
breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag
8.30 uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week
voor verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar
Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Eén van de kerkgebouwen die genoemd wordt in 'Honderdvijftig jaar gereformeerde kerkbouw' (Kok, Kampen, 1990) is de Julia-nakerk in Bilthoven 'Het merkwaardige tentkerkje' (blz. 178), dat gebouwd werd in 1927, is het gezamenlijke eigendom van de Gereformeerde kerk en de Nederlands Gereformeerde kerk ter plaatse. De architect was Egbert Reitsma, die tientallen Gereformeerde kerkgebouwen op zijn naam heeft staan en an wiens werk in het boek een heel hoofdstuk wordt gewijd. De opmerkelijke 8-hoekige vormgeving is in de stijl van de Amsterdamse school (met dank aan: J. van Oord, De Bilt).

In de komende nummers (o.a.):

H. Algra, Ze redden zich wel
M.R. v.d. Berg, Vragen van toen –
vragen van nu
M.R. v.d. Berg, Vergeving der zonden:
hart van het evangelie
D. Holwerda, Twee vergelijkbare exe-
getische problemen
H. Looyenga, 1946-1993: Een burger
doet mee in de politiek

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgeve: tel. 05130-20476.

1994

20 juni	Ledenvergadering "Compas" te Harderwijk
11 juni	Landelijke Vergadering Apeldoorn
11 sept.	Landelijke Vergadering Apeldoorn
22 sept.	Vrouwenkontaktdag te Bennekom
8 okt.	Landelijke Vergadering Apeldoorn
29 okt.	Landelijke Vergadering Apeldoorn
5 nov.	Diaconale Conferentie
19 nov.	Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
19 nov.	Landelijke Vergadering Apeldoorn
10 dec.	Landelijke Vergadering Apeldoorn

WOORD & DAAD

20 jaar hulpverlening!

Via Woord & Daad kunt u uw arme naaste in de Derde Wereld te hulp komen.
Circa tweederde van de wereldbevolking bevindt zich aan de verkeerde kant van de kloof tussen rijk en arm.
Geef uw verre naaste een beter bestaan! Onze materiële hulp gaat samen met het bijbels getuigenis.

Geven doet
kinderen leven!

FINANCIËLE ADOPTIE

Een goed voorbeeld van hulpverlening is financiële adoptie.
Voor f 40,- per maand zorgt u voor voedsel, kleding en christelijk onderwijs voor een kansarm kind. Bel ons en meld u aan!
Vraag om ons gratis kwartaalblad. Giften welkom!

STICHTING REFORMATISCHE HULPAKTIE WOORD EN DAAD
Postbus 560 - 4200 AN GORINCHEM - Telefoon 01830-24288
Postgiro 30.20900 - ING Bank 68.23.44.222

F.Gerkema, Groningen.

De naakte werkelijkheid

Prediker 5

Indien gij onderdrukking van de arme en schending van recht en gerechtigheid opmerkt in het gewest, verbaas u daarover niet (5:7). Zoals hij uit de schoot van zijn moeder gekomen is, zo gaat hij weer heen, naakt zoals hij gekomen is (5:14).

Tekenend voor de aanpak van de Prediker is een woord, dat je halverwege het boek tegenkomt: "zoals een mens uit de schoot van zijn moeder is gekomen, zo moet hij terug, even naakt" (Prediker 5:14).

Bizar eigenlijk, om zo in één zin met het begin en het eind van een mensenleven geconfronteerd te worden: van de naaktheid van de geboorte linea recta naar de naaktheid van het sterven. Zoals de Prediker, dat ook al eerder, maar minder confronterend, in hoofdstuk 3 zegt: "er is een tijd van geboren worden en een tijd van sterven". Prediker zet ons leven tussen de accolades van het naakte komen en gaan – de illusie voorbij.

Waartussen de periode ligt, waarin we gekleed worden; gevolgd door de tijd, dat we zelf ons leven aankleden – in de breedste zin van het woord: een opleiding, wonen op kamers, trouwen misschien, met wellicht kinderen als gevolg, ons werk elke dag maar weer. Prediker brengt dat leven ter sprake. Confronterend reëel, omdat hij niet wegloopt voor de harde randen aan ons leven. Die van geboorte en vooral dood: naakt kom je dit leven binnen, naakt vertrek je weer, je neemt er niks uit mee. Dat geeft te denken over je leven, is het niet?

Zo realistisch was Prediker zijn boek ook begonnen: "geslachten gaan en geslachten komen, maar de aarde blijft al maar bestaan". Een woord, dat in de lijn ligt van wat ik zoëven schreef. Alleen is dat naakte komen en gaan hier in het meervoud gezet: geslachten komen en gaan. Als de krant zo reëel, met rouw-, trouw- en geboorte advertenties vlak bijeengepakt. Geslachten komen en gaan – tegen het decor van zon en aarde ... die blijven. "De zon komt op en de zon gaat onder en haast zich dan weer naar de plaats, waar haar loop begint". Een ritueel dat zich dagelijks herhaalt. En wij leven op de maat van de zon ... ja, totdat ...!

En ook: "Alle rivieren stromen naar de zee en de zee raakt niet vol. Naar de plaats waar ze begonnen zijn keren rivieren terug om opnieuw te gaan stromen". Dat is de cirkel van regen, rivier, verdamping, wolken, regen en dat gaat zo maar door. "Geslachten gaan en geslachten komen en de aarde blijft al maar bestaan". Dat decor van zon en aarde, dat er was lang vóór jou en dat blijft nadat wij er geweest zijn.

Die realiteit, dat decor, dat prikkelt je toch tot de vraag, die Prediker zich stelt, direct al bij de opening van zijn boek: "Wat heeft de mens aan al zijn zwoegen en tobben onder de zon?" Inderdaad de werkelijkheid wordt hier opgelegd in het boek Prediker.

Geen kop in het zand, niet alleen rekenen aan de makkelijke sommetjes van het leven, maar ook de moeilijke, zelfs de in onze ogen onoplosbare. Prediker loopt er niet voor weg.

Dat is de realiteitszin van Prediker. En dat wekt mijn vertrouwen om ook verder naar hem te luisteren.

Tot nu toe heb ik het in feite steeds gehad over de realiteit van *dood en vergankelijkheid*. Even bitter is de werkelijkheid van de *zonde*.

Wat gaat het tussen mensen vaak volstrekt verkeerd: geweld en onrecht, bittere ongelijkheid tussen mensen, steeds maar weer opnieuw. Verbijstrend om in de krant te lezen, dat honderdduizenden mensen gewoon maar vermoord zijn, daar in Rwanda. Bitter zo'n bericht, maar misschien nog wel bitterder, dat de komende jaren niet anders zullen zijn. Zo ook met mishandeling, aanranding, marteling. Afschuwelijk als je er van hoort. Huiveringwekkend als je bedenkt, dat het volgend jaar weer net zo zal gebeuren. Andere daders, andere slachtoffers. Prediker zegt de dingen zo, dat het lijkt alsof je door je eigen krant in deze wereld wordt neergezet.

Twee draden heb ik daarmee uit zijn boek getrokken: die van vergankelijkheid en die andere van onrecht en geweld. Eigenlijk zijn het, als je het goed bekijkt, de draden van *dood en zonde*. Juist op die pijnpunten is Prediker zo reëel.

Prediker, die de naakte werkelijkheid, de hardheid van vergankelijkheid en zonde niet uit de weg gaat. Dat is sterk.

Het ligt zo voor de hand je leventje te leven en je van de rest van de wereld niet teveel aan te trekken. Om te leven, alsof je het eeuwige leven hebt. Totdat – o wee, de dokter met een andere boodschap komt. Misschien leven we zelf maar al te vaak oppervlakkig voorbij aan vergankelijkheid en geweld, dood en zonde.

Sterk dat de Prediker dat niet doet. Dat is niet pessimistisch.

Dat is door en door realistisch.

Ik zeg er bij, dat dit bijbelboek ons met die donkere lijnen wat laat zitten, zonder met grote antwoorden te komen. Zoals het grote antwoord van kruis en opstanding van Christus. Antwoorden van zo'n kaliber zoek je tevergeefs in dit boek.

Je hoort überhaupt niet zoveel over Gods verlossing in het boek Prediker. Hoewel, toch wel iets. Je hoort in Pre-

diker n.l. wel over het gericht van God. En de rook van het gericht wijst toch op het vuur van de verlossing! Mooi ook, dat als er iets verlossends gezegd wordt, dat je dan hoort over Gods gericht; dat God het onrecht niet ongestraft zal laten.

Je proeft er in, dat God eerst de zonde aanpakt en pas dan de dood. In die volgorde, die trouwens ook de volgorde van binnenkomst was. Door Adam is de zonde de wereld binnengekomen en door de zonde de dood. Eerst de zonde, dan de dood. In die volgorde ruimt God de zaak ook weer op.

Maar verder toch geen grote antwoorden. Alsof het boek ons een tijdje wil laten zitten met die diepe scheuren, die door deze wereld lopen en met de barsten in en tussen mensen. Het dwingt ons om de realiteit onder ogen te zien.

Prediker schudt met zijn boodschap aan ons en zegt: wordt wakker uit je illusies! Durf de werkelijkheid onder ogen te zien!

Hij wijdt er zijn hele boek aan. Hij heeft het niet over vergeving, verzoening, opstanding uit de doden. Nee, alle nadruk valt bij hem op het leven, zoals het zich voor je eigen ogen afspeelt, onder onze zon.

Het leven, dat zo niet blijven kan. De schepping zucht en ziet uit naar het moment, waarop de nieuwe werkelijkheid zichtbaar wordt. Prediker's realisme schuift de illusies aan de kant en maakt de weg vrij voor die boodschap van Gods verlossing.

Over CDA, RPF en GPV, een discussie

Het zal wel niemand verbazen dat er op mijn artikel 'Waarom ik dit keer CDA heb gestemd' verschillende reacties zijn binnengekomen. Ik heb daar een keus uit moeten maken en laat achtereenvolgens voor de RPF de heer J.P.M. Rietkerk, burgemeester van Genemuiden, aan het woord komen en voor het GPV de heer G.J. Schutte. De beantwoording zal wegens mijn vakantie niet in de eerstvolgende aflevering van ons blad kunnen plaatsvinden. Ik hoop er in het daarop volgende nummer mee te komen. Mocht mijn antwoord weer nieuwe reacties van de twee betrokkenen uitlokken, dan zal de discussie eindigen met hun laatste woord.

Overwegingen bij een politieke keuze

Ds. H. de Jong is een goede vriend van het GPV. Daar heeft hij ook nooit een geheim van gemaakt. Bij de verkiezingen van 3 mei j.l. ging de vriendschap echter zo ver, dat hij voor het eerst in zijn leven ten behoeve van het GPV CDA stemde. Zulke vrienden moet je als politieke partij ook weer niet al te veel hebben!

Zijn overwegingen blijken voor een deel ook bij andere christenen te leven. Ik wil daarom graag gebruik maken van de gelegenheid er kort op te reageren.

De eerste overweging betreft de christelijke barmhartigheid. CDA-woordvoerders hebben dit punt de laatste tijd herhaaldelijk aangevoerd in discussies over de euthanasiewetgeving. Christelijke politiek kan er volgens ds. De Jong niet in bestaan dat wij mensen die ons geloof niet delen met ons verstaan van het gebod van God in het nauw brengen.

Ik wil hier twee overwegingen tegenover stellen. In de eerste plaats: Is het wel juist als het gebod van God in het geding is de christelijke barmhartigheid daar tegenover te stellen? Is niet kenmerkend voor de wet van God dat zij volmaakt is, vrij maakt, samengevat wordt in het dubbelgebod van de liefde? Is het vragen van gehoorzaamheid aan deze wet niet bij uitstek een zaak van christelijke barmhartigheid? Ik wil de waarschuwing ter harte nemen als het er om gaat Gods wet te onderscheiden van onze opvattingen over goed en kwaad. Maar ik zou graag zien dat we als christenen de wet van God niet stellen tegenover de barmhartigheid welke God van ons vraagt jegens ongelovigen.

In de tweede plaats een meer juridisch argument. Het beroep op de christelijke barmhartigheid was in de actuele discussie over de euthanasiewetgeving mijns inziens niet terzake. Tussen de regering en de GPV-fractie bestond geen verschil van mening over de vraag of een arts verplicht is het stervensproces van mensen te verlengen door de ene ingreep na de andere toe

te passen. Die plicht heeft een arts niet. Waar het om ging is of de wet zoals deze onlangs tot stand gekomen is waarborgen bevat tegen een verder doorwerken van een gegroeide praktijk van actieve levensbeëindiging in uiteenlopende situaties. Minister Hirsch Ballin en de meerderheid van het CDA meenden van wel. Zij beschouwden de wet zelfs niet als een compromis maar als een wet die voluit het leven zal beschermen. Naar onze overtuiging is dat onjuist. Weliswaar blijft de strafbedreiging in de wet staan, maar de toelichting zegt uitdrukkelijk, dat elke melding van euthanasie zal worden getoetst aan de praktijk zoals deze in de loop der jaren door rechterlijke uitspraken is gegroeid. De wet kan en wil de gegroeide praktijk dus niet terugdringen. Ook voor de toekomst zullen de opvattingen van de rechter bepalend zijn of het leven van b.v. kinderen met een ernstige handicap zal worden beschermd.

Een volgende overweging van ds. De Jong betreft de positie van belijders van niet-christelijke godsdiensten. Hij kijkt wat vreemd aan tegen het toelaten van moslims als lid van een christelijke partij, maar werpt de vraag op of het zo gek is om op politiek gebied tot een zekere bundeling of samenwerking te komen van alles wat religie is. Ik zeg niet dat dit laatste altijd verwerpelijk is. Als b.v. de vrijheid van godsdienst ernstig wordt bedreigd kan dit aanleiding geven tot een gezamenlijke inspanning van belijders van verschillende religies, gericht op het doel de vrijheid van godsdienst veilig te stellen. Maar voor die situatie staan we in Nederland gelukkig niet. Hier is ruimte voor het voeren van christelijke politiek door partijen die zich willen laten leiden door het Woord van Christus. Als God daartoe mogelijkheden geeft moeten wij die talenten in Zijn dienst willen gebruiken. Maar dan is toch een eerste vereiste dat leden en vertegenwoordigers van een christelijke partij het hebben over de dienst van dezelfde God.

Liggen hier dan geen problemen, vraagt ds. De Jong. Zeker wel. De kern van ons antwoord moet mijns inziens echter zijn dat we de belijders van andere godsdiensten dezelfde burgerlijke vrijheden toekennen als voor christenen gelden. Vrijheid van godsdienst, van onderwijs, kiesrecht, enz. Geestelijke vrijheid voor alle burgers is één van de kernpunten van de politiek van het GPV.

Dat brengt mij tot de laatste stelling van ds. De Jong over de betekenis van art. 36 NGB. Wat hij hierover schrijft is heel wat stelligder dan de vorige overwegingen, al realiseert hij zich dat juist op dit punt met name SGP en GPV

nogal verschillen. Ik geloof niet dat art. 36 veel te ver gaat in het spreken over het overheidsambt. Als ik uitga van de tekst zoals deze binnen de gereformeerde kerken geldt gaat het om de zinsnede 'te bevorderen dat het Koninkrijk van Jezus Christus komt en het Woord van het Evangelie overal gepredikt wordt.' Belangrijk is het woord 'bevorderen', dus niet 'bewerken'. Het verschil tussen die twee woorden bepaalt ook de grens van de overheidstaak. De overheid mag zich niet neutraal opstellen tegenover het Koninkrijk van Jezus Christus. Zij staat immers in dienst van God (Rom. 13 vs 4). Zij moet de voorwaarden scheppen voor de vrije verkondiging en beleving van het Evangelie, maar wel binnen de grenzen van haar bevoegdheid en met haar mogelijkheden.

Ter illustratie wil ik evenals ds. De Jong teruggaan naar de beginjaren van het GPV. Als jonge gereformeerde met politieke belangstelling werd het er bij mij ingehamerd: Isoleer art. 36 niet van de rest van de belijdenis en nog minder van de Heilige Schrift. Als concreet voorbeeld werd daarbij genoemd de belijdenis over de regering van de kerk (art. 30) vergeleken met die over de taak van de overheid. De ware godsdienst wordt volgens art. 30 onderhouden door de raad van de kerk, terwijl overtreders op geestelijke wijze worden gestraft. De wereld moet echter volgens art. 36 geregeerd worden door wetten en staatsregelingen, zo nodig met gebruikmaking van de zwaarmacht.

Als we zo recht doen aan het geheel van de belijdenis is ze mijns inziens ook vandaag actueel, zowel tegenover hen die geen raad weten met het dienen van God zijn als tegenover anderen die kerk en staat onvoldoende onderscheiden.

De slotzin van ds. De Jong luidt: „In een tijd dat ons volk religieus pluraal is geworden, ziet de overheidstaak er heel anders uit.” Ik zou willen zeggen, dat de overheidstaak niet afhankelijk is van de verscheidenheid van opvattingen in de samenleving. De overheid in Paulus' dagen had ook te maken met een pluraal volk. Maar dat weerhield Paulus er niet van de overheid aan te spreken op haar ambt: dienares van God.

Wel is het waar, dat nu ons volk religieus zo pluraal is de uitoefening van het overheidsambt veel moeilijker geworden is. Daarmee moet de christelijke politiek rekening houden. Zonder realiteitszin is christelijke politiek vruchteloos. Maar die realiteitszin heeft ds. De Jong al lang bij het GPV ontdekt. Die hopen we – onder Gods zegen – ook in de nieuwe parlementaire periode weer aan de dag te leggen. Niet om af te dingen op de bete-

kenis van Gods geboden voor de publieke samenleving, maar om daadwerkelijk stappen te kunnen zetten in de richting welke de Heilige Schrift ons wijst.

G.J. Schutte

Genemuiden, 6 mei 1994 **Geachte ds. De Jong,**

Een ding is zeker, u weet door uw schrijven de discussie over bepaalde onderwerpen een aanzet te geven. Ik behoor niet tot de geregelde brieven-schrijvers, maar deze keer neem ik de toegeworpen handschoen op.

Ten eerste omdat ik het gestelde over uw keuze (deze keer) voor het CDA maar zeer oppervlakkig vind.

Ten tweede omdat u het jammer vindt dat men u maar laat praten (dat noemt men doodzwijgen).

Ten derde omdat u de RPF van iets verdenkt dat u niet waar kunt maken: een art. 36 politiek.

Het is voor ons, Nederlands gereformeerden werkzaam aan de christelijke politiek, een grote vraag geweest, waarom u toch zo hardnekkig op het GPV bleef stemmen. Het GPV immers royeerde destijds de kiesverenigingen van Voorthuizen en Wezep, alleen omdat deze kiesverenigingen voor het grootste deel uit Ned. ger. broeders bestonden. U honoreerde die benadering met het applaus van het stemmen op het GPV. Dat heeft ons zeer pijn gedaan!!

Want als er iets tegen de broederschap gebeurt, dan moet men daar toch rekening mee houden? Dit royement werd ook door lijsttrekker Schutte nog verdedigd in een interview in het Ned. Dagblad.

U bent zelf erg gevoelig op dit punt gezien uw opmerkingen op de Landelijke Vergadering over de strop van het confessionalisme om uw nek. Zie het verslag in Opbouw.

Door op het GPV te stemmen zolang men de Ned. ger. broeders niet heeft gerehabiliteerd (en men is daar mee op de goede weg) bent u bezig die strop vast te houden, waar destijds uw broeders aan hingen, die u verdedigden toen anderen u de strop om legden. Als u dat begrijpt, dan kunt u zich voorstellen hoe uw verhalen over dat mooie GPV bij velen overkwamen. U schrijft later dat u voor het GPV een lastige klant was. Ik heb daar niets van gemerkt. U was een lastige klant voor de RPF omdat u voor hen geen goed woord over had.

De RPF heeft zich juist in haar grondslag heel voorzichtig uitgedrukt in de richting van de belijdenisgeschriften. Er staat zo mooi dat de enige norm voor haar politieke denken en handelen het onfeilbare Woord van God is, zoals ten aanzien daarvan ook beleden wordt in de drie formulieren van enigheid (daar hoort ook de catechismus bij en de Dordtse leerregels). Waarom noemt u deze zaken niet op een juiste manier?

Waarom schrijft u over zaken, die u slechts oppervlakkig kent? U schrijft in alle eenvoud over partijen en politieke

zaken. Maar er is in naam van de eenvoud ook veel kwaad gesticht (zo schreef u mij in een brief van 15 maart 1977).

U schrijft heel eenvoudig over het politieke lidmaatschap, u hebt er nooit over gezeurd, want u wilde helemaal geen lid worden. U beschouwt het politieke werk als een grapje. De ene keer lastig voor de ene partij, de andere keer lastig voor de andere partij. Dat betekent wel een veroordeling van hen, die deze zaken heel serieus nemen. En dat zijn gelukkig bij de laatste verkiezingen duizenden jonge mensen geweest, vooral uit de studentenwereld, die het voorbeeld van Prof. E. Schuurman en van Drs. W.G. Rietkerk volgen. Politiek is een geestelijke strijd.

Hoe kijkt u dan naar hen? Uw broeders? Eenvoud is vaak luiheid en gemakzucht schreef u mij in diezelfde brief. En u veroordeelde zo'n houding sterk. Maar wat doet u nu zelf?

Daarom zou ik u eerlijk willen vragen: Mr. Rouvoet, een chr. Ger. broeder heeft in een forse publicatie geschreven over het politieke werk in reformatisch licht. Dat boek heet 'Reformatisch Staatsvisie'. Zou u dat eens van commentaar willen voorzien of bespreken? Rouvoet is vertegenwoordiger van de RPF in de Tweede Kamer sinds de laatste verkiezingen.

Verder heeft dr. R. Kuiper de vierde man op de RPF-lijst over deze zaak een artikel geschreven dat geplaatst zal worden in Afgestemd ..op, het blad van de bestuurdersvereniging van de RPF. Hij doet dit n.a.v. G.G. de Kruijff 'Waakzaam en nuchter'. Het christelijk antwoord in een pluralistische samenleving en een publicatie van C.J. Klop over 'De Cultuurpolitieke paradox.' Dit zijn publicaties waar men wat aan heeft, maar waar u geen woord over schrijft, ook niet in het artikel Christelijke politiek na artikel 36.

De belangrijkste achtergrond voor uw keuze voor het CDA is eigenlijk hun houding tegenover de verschillende godsdiensten. Ik heb twee keer het genoegen gehad de heer Brinkman te beluisteren over deze zaak. Hij stelt heel duidelijk dat het christelijk geloof één van de mogelijkheden is om tot God te komen. Men kan dat ook doen via andere godsdiensten. Daarom is ook die moslim welkom in het CDA. Ik kan me niet goed voorstellen dat een predikant uit onze kerken durft te schrijven dat hij meer vertrouwen heeft in het CDA omdat zij met dit gegeven beter omgaan. In uw laatste artikel stelt u dat men in de politiek terug moet gaan naar een formulering waarin moslim en Jood zich kunnen vinden. Daar zou Abram Kuiper ook aan gewerkt hebben rond het ambtsgebed in Amsterdam. Dan zou Kuiper een echte CDA'er geweest zijn, maar de geschiedenis was wel heel anders. U hebt dit waarschijnlijk uit onwetendheid gezegd, en dan zij het u vergeven. Als u vindt dat een partij, waarin niet meer opgekomen wordt voor de

waarheid en de uniekheid van het Evangelie, beter omgaat met bepaalde zaken dan een christelijke partij, die dat in grondslag en uitwerking wel tracht te doen, dan rust op u de plicht met heel duidelijke bewijzen te komen.

Als ik uw artikel nog weer doorlees kom ik tot de vraag over de oplossing van het probleem van de moslim in onze buurt. Zou het niet prachtig zijn als we hen tot jaloersheid brengen door ons leven? Als de vreemdeling ziet dat ook de overheid bepaalde normen en waarden handhaaft? Als hij bemerkt dat ook de overheid de eed verlangt, en abortus afwijst? Als hij ziet hoe wij met ons leven omgaan? Als hij ziet dat er niet gedronken wordt, en niet gevloekt? Als hij merkt hoe de zondag in ere gehouden wordt en de kerkgang? Hij begrijpt dat heel goed, want hij is ook religieus. Als er dan een politieke partij is die het gokken steeds meer normaal gaat vinden en het ontheiligen van de Zondag, dan is dat voor die moslim een bewijs dat zijn godsdienst veel beter is dan die half christelijke godsdienst van de meeste Nederlanders, zoals dat in het CDA naar voren komt en waar u zich bij aansluit.

Ik denk nog terug aan de toespraak op de gezinsdag in Barneveld waar de voorbeelden van Peter Scheele zo'n grote indruk maakten, waar u ook bij was. „Als je lauwbent, dan is dat erger dan koud...”

U hebt in uw artikel voor degenen die dicht bij Gods Woord willen leven, ook in het politieke leven, geen signaal gegeven van begrip. U hebt het wat weggeschreven in de richting van art. 36. Ik vind dat heel jammer. Mogelijk dat dit verhaal nog een vervolg heeft en dat ook anderen zich getroffen voelen door uw artikel. Zij kunnen het misschien veel beter verwoorden dan ik.

Wel kan ik u vertellen dat de echte tolerantie in een heidense samenleving bij de echte christelijke politiek van b.v. een Idenburg, die Gouverneur-Generaal was in Ned. Oost Indië, veel groter was dan bij de liberale en half-christelijke leidslieden. U hebt een geheel verkeerd beeld van het staatkundig denken in de Nederlands-christelijke traditie. U denkt daarbij mogelijk aan Lutherse en Doopsgezinde denkbeelden, waarbij de bezinning op democratie en tolerantie nooit goed uit de verf is gekomen. Maar u moet meer denken in de lijn van Willem III, van Groen van Prinsterer en van Idenburg, die wel de juiste keuzes maakten. Het Bijbels christendom van na artikel 36 is in werkelijkheid een belangrijke steun geweest van de burgerlijke en geestelijke vrijheden.

Ik ga eindigen. Ik hoop dat mijn bedoelingen duidelijk zijn. De discussie is nog niet geëindigd. Men mag niemand onverhoord verdenken van verkeerde zaken.

Wel is het fijn dat u straks met de

EURO verkiezingen op lijst 5 kunt stemmen, want dan is er geen verschil meer tussen RPF en GPV en speelt ook pater Koopman niet meer een rol.

Als burgemeester van een kleine stedelijke samenleving met een groeiend aantal asielzoekers, gelovend dat het Woord des levens nog altijd heilzaam is voor onze samenleving, en daarom oproepend tot grote tolerantie voor de vreemdelingen,

verblijft,
Hoogachtend,
Jn P.M. Rietkerk

Eindtijd (Openbaring 6)

Ik sluit mijn ogen en zie paarden.
Het rode: kapmessen zijn zwaarden.
Er liggen ledematen in het rond.
Rwanda, kermend, dodelijk gewond.

Het zwarte paard: niets is er meer te eten,
men leeft van angst, de liefde is vergeten.
Er zijn slechts lijken rijkelijk gezaaid.
Alle hoop op oogst is weggemaaid.

Het valse paard: vergiftigd is het water,
er drijven doden in. Het wordt al later,
de zon dooft uit en in haar rode gloed
verandert al het drinkwater in bloed.

Onder de troon: het schreeuwen der geslachten:
„Rechtvaardig God, hoelang zult U nog wachten?”
Het onbegrijpelijke antwoord: „Heb geduld,
het martelarenaantal is nog niet vervuld.”

In deze nacht van weduwen en wezen
kan niemand, dan God zelf de kaart nog lezen.
Ons blijven enkel bevende gebeden:
Heer geef hen rust en stralend witte kleden!

Jeannette

Pastorale notitie

J.H. Veefkind

Er ka

Mijn moeder werd in het prille begin van de eeuw geboren in een voorstad van Parijs, in Maastricht namelijk. De grote afstand zorgde ervoor, dat het verre zuiden voor ons een paradijselijk aureool kreeg. De kleine beurs, dat wij moeders jeugdland pas voor het eerst betraden in 1947 – die lange warme zomer, weet u nog?
In het begin van de eeuw was het roomse leven geen gereformeerde kerk rijk. De protestanten kwamen 's zondags in een huiskamer bij elkaar: „Als het er twaalf waren, vonden we dat veel...”. Later zijn de mannen broeders enigszins opgerukt, maar Rome bleef de dienst uitmaken. Ook

op 15 augustus (voor noorderlingen: dit is Maria Hemelvaart).

Toen de processie langskwam, knielden alle beminde gelovigen neer. Maar wij protestanten bleven natuurlijk, als echte vrienden van Daniël, overeind staan. Waarop een oud vrouwtje mijn moeder toevoegde: „Ge komt noets in den 'immel!’” (als ik het zo goed schrijf). Nu, na zoveel jaren, denk ik: als mijn moeder daar niet is gekomen, wie dan wel?
Later, veel later, maakte de goede heer Houben (limburgser naam kan al niet) het ruimschoots goed. „Ik geloof niet in Maria, meneer, dat is allemaal onzin. Ik geloof in ons Heer – die is onze Verlosser”.

In elk geval: dit was mijn eerste ontmoeting met het roomse leven. Later zijn er meerdere gevolgd.
De plaats mijner afstudering kende de luxe van een rooms-katholieke leeszaal naast een protestants-christelijke. Ik heb daar heel wat uurtjes doorgebracht.
In de neogotische kerk woonde ik hoogmis en vesper bij. Te uwer geruststelling: ik was toen bezig met het onderdeel 'liturgie' voor het tentamen 'ambtelijke vakken'.
En aan het katholiek vormingscentrum volgde ik, met dispensatie van de autoriteiten, een cursus theologie.

In het andere uiterste van ons land (Fryslân boppe) raakte de catholica uit het gezicht.

Maar in de rooie Zaan werd ik er weer met de neus op gedrukt. Letterlijk: de eerste 3½ jaar hebben we pal tegenover de grote kerk van de St. Petrus-parochie gewoond. Ochtendgebed, hoogmis, vesper, trouwerij, doopdienst, begrafenissen, beatmis – bij alle mogelijke gelegenheden werden de klokken geluid: 1, 2 of 3. En dan verging je horen en zien, in elk geval het horen!
En juist deze klokken hebben ons op een keer rooie oortjes bezorgd. In ons huis moesten gordijnen opgehangen worden. De stoffeerder druk aan het werk. Beginnen de klokken te luiden. Heft onze oudste luidkeels en antitheatisch aan – de kleine man was toen twee jaar:

Bim bam!
mensen, kom naar de kerk maar niet in de roomse kerk maar in de gereformeerde kerk!

Laat de stoffeerder nu RK zijn! De man heeft het kennelijk niet doorverteld: en meneer pastoor en de kapelaan zijn later bij ons op kraambezoek geweest...

H. Algra, Den Helder

De Hoeksteen: een nieuwe gemeente in Amsterdam

Vraaggesprek met Norman Viss

Een sober ingericht kantoor op de eerste verdieping van een hoog flatgebouw in Amsterdam-Noord. Dit is het kantooradres van de gemeente 'De Hoeksteen'. Deze gemeente is voortgekomen uit het evangelisatiewerk van World Harvest Mission. Op eerste Pinksterdag werd 'De Hoeksteen' geïnstitueerd als zelfstandige Nederlands Gereformeerde kerk.

Even voorstellen....

In het vorige nummer van 'Opbouw' werd al iets geschreven over de aansluiting van de gemeente 'De Hoeksteen' bij de Nederlands Gereformeerde kerken. Het leek de redactie goed om aan deze nieuwe gemeente ook verder bekendheid te geven. Daarom is in dit nummer van 'Opbouw' het verslag van een gesprek van redaktielid Henk Algra met Norman Viss opgenomen.

Norman Viss is één van de 7 medewerkers die door World Harvest Mission werd uitgezonden naar Nederland. Hoewel hij nog maar enkele jaren in ons land woont, spreekt hij inmiddels vloeiend Nederlands. Het vraaggesprek vond met hem plaats, omdat hij de algemene leiding heeft binnen De Hoeksteen. Samen met drie anderen werd hij op Eerste Pinksterdag bevestigd tot ambtsdrager van 'De Hoeksteen'. Met het oog op de bijzondere situatie van deze nieuwe zendingsgemeente waren bij de eerste talstelling alleen 4 van de 7 medewerkers van World Harvest Mission in Amsterdam betrokken. In een brief aan de gemeente werd vermeld dat het hier een eenmalige handelwijze betreft. "In de toekomst zullen alle ouderlingen en diakenen uit het midden van de gemeente gekozen worden". We stellen de vier benoemde ambtsdragers aan u voor:

– **William Viss** (1931), was muzikelaar en directeur van twee middelbare scholen. Sinds 1976 is hij werkzaam als evangelist voor de New Life Presbyterian Church in Philadelphia.

– **Joe Wojnarowski** (1953), in een niet gelovig gezin opgegroeid, studeerde na zijn bekering aan het Westminster Theological Seminary.

– **Tim Newbrander** (1955), was als leidinggevende bij het onderwijs betrokken, studeerde aan het Westminster Theological Seminary en werd in 1990 bevestigd als predikant binnen de Presbyterian Church of America.

– **Norman Viss** (1953) is één van de zoons van William. Hij werkte 10 jaar lang als evangelist, ouderling en docent op bijbelscholen voor (o.a.) evangelisten in Nigeria. Studeerde vervolgens aan het Westminster Theological

Seminary met Stadszending als hoofdvak.

I) Het werk van World Harvest Mission in Amsterdam

Wat is de doelstelling van World Harvest Mission?

World Harvest Mission (WHM) is een jonge zendingsorganisatie, die voornamelijk wordt gesteund door de leden van de Orthodox Presbyterian Church en de Presbyterian Church of America. WHM gaat dus niet van één bepaalde kerk uit. Het doel is om -waar ook ter wereld- nieuwe gemeenten te stichten. Het werk is begonnen met straat-evangelisatie in Uganda en in Ierland. In de afgelopen 12 jaar werden gemeenten gesticht in deze landen, en nu ook in Amsterdam en er zijn plannen om in Londen en Kiëv aan het werk te gaan.

Behalve deze zendingsactiviteiten werkt WHM ook binnen de plaatselijke gemeenten in de USA. Men is bezig met de vernieuwing van de gemeente. Er is een cursus voor gemeentegroei ontstaan, er zijn conferentieweken voor predikanten en weekends over geestelijke groei voor gemeenteleden. Het werk op het gebied van zending en evangelisatie kan de kerk helpen bij deze noodzakelijke vernieuwing van de kerk. Veel gemeenteleden weten wel veel over het evangelie, maar ze slagen er nog niet in om voluit vanuit de genade te leven. Ze leven nog onder de wet. Dat leven vanuit de wet vormt het grootste struikelblok voor een evangeliserende gemeente.

Waarom heeft World Harvest Mission voor Amsterdam gekozen?

De reden was betrekkelijk eenvoudig. We beheersten de engelse taal en veel mensen in Nederland kunnen ook

engels verstaan. Het eerste team van WHM kwam in 1987 één week naar Amsterdam. Een tweede team kwam in 1988 voor 2 weken naar Nederland, ik was daar ook bij betrokken. Na dit project hebben we nagedacht over de vorm waarin we verder moesten werken. Als je ergens twee weken bent, kun je niets aan nazorg doen. Daarom kozen we voor een vast project in Amsterdam, zo mogelijk samen met bestaande kerken in Amsterdam.

Hoe zag dat vaste project eruit?

In 1990 was het zover dat er een team van 4 gezinnen naar Nederland kon worden uitgezonden. We zijn begonnen met ons de Nederlandse cultuur en de omgeving eigen te maken. We moesten verkennen wat er is aan evangelisatie en christelijke hulpverlening in Amsterdam. We moesten natuurlijk ook de taal leren: dat is heel wezenlijk. We namen 2 jaar de tijd om te luisteren naar de Nederlanders en om te leren van de Nederlanders. Ook werd een aantal evangelisatie- en straatprojecten gestart: in 1990 2 projecten, in 1991 3 projecten en in 1992 weer 3 projecten. In 1993 hebben we geen straat-evangelisatie op deze manier gedaan, omdat we het te druk hadden met het opzetten van de nieuwe gemeente.

II) Samenwerking met reformatorische kerken

Met welke kerken hadden en hebben jullie contact?

Het contact was al snel gelegd met de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) en niet veel later ook met de Nederlands Gereformeerde kerken. Om geografische redenen waren de Christelijke Gereformeerde kerken er minder bij betrokken. We hebben elkaar leren kennen en meegedaan met gespreksgroepen. We wilden graag zoveel mogelijk contact en met elkaar bidden. Bij de straat-evangelisatie waren mensen van de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) betrokken. Het was een prima samenwerking. Bij één van de projecten in 1992 waren Nederlands gereformeerden betrokken, ook die samenwerking verliep uitstekend.

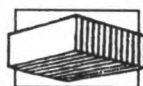
Hoe komen de gemeente 'De Hoeksteen' nu uiteindelijk bij de Nederlands Gereformeerde kerken terecht? De kontakten met de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) waren er toch al eerder?

We hadden heel goede kontakten met de 'vrijgemaakten' in Amsterdam. Helaas bleek duurzame samenwerking toch moeilijk te liggen binnen het vrijgemaakte kerkverband, omdat onze teams interkerkelijk zijn. We wilden

HARTELIJK

WELKOM

ALLEMAAL!

de Hoeksteen

SAMEN LEVEN DOOR DE LIEFDE VAN CHRISTUS

8 mei 1994

niet de kontakten met andere reformatische kerken belemmeren. Ik voel geen bitterheid tegenover de 'vrijgemaakten', maar ik moet constateren dat het op dit moment niet anders ligt, duurzame samenwerking en interkerkelijk evangelisatie-werk bleken niet samen te gaan. Overigens zijn de positieve kontakten met de 'vrijgemaakten' in Amsterdam blijven bestaan. Toen het formele contact met de 'vrijgemaakten' vast liep, was het contact met de Nederlands gereformeerden een voor de hand liggende mogelijkheid. We wilden namelijk geen nieuwe kerk stichten, we wilden ons aansluiten bij een bestaand reformatisch kerkverband. Eén van onze teamleden, ds. Tim Newbrander, was overigens al lid van de Nederlands Gereformeerde kerk van Amsterdam-Centrum. We hebben een aanvraag bij de regio Amsterdam-Haarlem ingediend en de regio benoemde een commissie die veel voorbereidend werk heeft gedaan.

En waarom komt 'De Hoeksteen' nu juist in Amsterdam-Noord terecht?
Voor Amsterdam-Noord werd gekozen na demografisch onderzoek. Bovendien hadden we gesprekken met leidinggevend van kerken in Amsterdam. We vroegen aan hen: 'wat kunnen we van jullie leren?' We kwamen toen in Amsterdam-Noord uit. Het is een sterk ontkerkelijkt gebied, het is een groot gebied en er zijn in Amsterdam-Noord geen Nederlands Gereformeerde kerk en vrijgemaakt-Gereformeerde kerk (meer). Wel is er een Christelijke Gereformeerde kerk, en dat kerkgebouw staat op een steenworp afstand van onze vergaderruimte. In het westelijk deel van Amsterdam-Noord zijn 2 evangelisch georiënteerde gemeenten actief, wij kozen daarom in eerste instantie voor het oostelijke deel van Amsterdam-Noord; dat is echt een witte plek op de kaart.

Is dat niet jammer: zo dicht bij een Christelijke Gereformeerde kerk?
We hebben overal gezocht naar vergaderruimte, maar het schoolgebouw waar we nu in zitten bleek de enige mogelijkheid te zijn. Overigens hebben we deze situatie wel doorgenomen met de predikant van de Christelijke Gereformeerde kerk. We hebben uitgelegd dat we ons willen richten op buitenkerkelijken. We zijn er dus niet op uit om leden vanuit de Christelijke Gereformeerde kerk in Noord (of van andere kerken) te 'winnen'. We proberen alles zoveel mogelijk in goede harmonie en met onderling overleg op te lossen. We willen dus beslist niet een andere reformatische kerk voor de voeten lopen.

III) Het ontstaan van gemeente 'De Hoeksteen'

Waarom is er nu een aparte gemeente in een stadsdeel van Amsterdam ontstaan?
Evangelisatiewerk moet je vanuit een

gemeente doen, zodat de mensen die je bereikt een adres hebben. Hoe klein die gemeente ook is, je moet een volledige gemeente zijn, waar binnen de ambten vervuld worden. Je moet op zondag je eredienst houden. Je moet vragen beantwoorden als: hoe richt je het bijbels onderwijs aan de jonge kinderen en aan tieners in?

Er is heel wat voorwerk verricht. Hoe kwamen jullie aan de benodigde informatie?

We zijn begonnen met een buiten-enquête. We hebben op 3000 adressen enquête-formulieren afgegeven, daarvan hebben we er 240 terug gekregen. Uit die enquête hebben we een beeld gekregen van wat er onder de plaatselijke bevolking leeft. Van de mensen die de enquête hebben teruggestuurd gaat 56% nooit naar de kerk en 18% alleen bij een feestdag of een bruiloft. Veel mensen geven aan niet in God te geloven en vinden de kerk niet van betekenis voor de huidige samenleving of voor hun eigen leven. Uit de enquête komt ook naar voren waar mensen in Amsterdam-Noord tegenaan lopen. Zo blijken heel veel mensen zich hier onveilig te voelen.

Hoe speel je op die vragen in?

Je hoeft niet direct te beginnen met evangelisatie. Wat belangrijk is dat mensen weten dat de kerk een adres is waar mensen ook bezig zijn met hun vragen. Om een voorbeeld te noemen: je kunt in samenwerking met de politie een cursus opzetten om de veiligheid in de buurt te vergroten. Een ander thema is het feit dat er zoveel éénouder-gezinnen zijn. Een moeder die alleen verantwoordelijk is voor de opvoeding van haar kinderen loopt tegen veel opvoedingsvragen op, maar ook tegen heel praktische vragen, zoals kinderopvang. Kun je daar als kerkelijke gemeenschap de helpende hand reiken? Verder valt de grote mate van eenzaamheid van veel mensen op. En neem eens het onderwerp eetgewoonten. Daar zou je best een seminar over kunnen organiseren. Al met al: er valt genoeg te doen. Veel zaken hebben indirect met het leven als christen te maken. Maar eerst moet je proberen in de wijk naamsbekendheid te krijgen. De mensen moeten weten dat de kerk ook te maken heeft met hun dagelijks leven. Dat maakt hen ook meer open voor de boodschap die je hen uiteindelijk voor wilt houden.

Hoe is 'De Hoeksteen' verder bezig in de wijk?

De afgelopen maanden hebben we op 1200 adressen aangebeld met onze uitnodigings-folder. Ruim de helft van de mensen heeft onze folder aangenomen. Dat is al heel wat: veel mensen hebben namelijk een negatief beeld van de kerk. Vaak hebben ze een socialistische- of een Rooms-Katholieke achtergrond. Het feit dat ze de folder aan hebben genomen wil natuurlijk niet zeggen dat ze nu ook

Misschien bent u nog nooit eerder uitgenodigd om naar de kerk te komen. Dan is dit de eerste keer. Komt u ook?

naar de kerk komen. Wat we wél weten is dat 1200 mensen het gezicht van een christen hebben gezien. Op die manier heeft de kerk al iets meer bekendheid gekregen in de wijk. Verder is het belangrijk om te weten wie het 'voor het zeggen hebben' in de wijk. Je moet enig inzicht hebben in de kontakten die er onderling bestaan. We zijn nu bezig met een uitgebreider onderzoek, waaruit naar voren is gekomen dat er hier in Noord 'buurtbeheergroepen' bestaan. Wanneer je als gemeentelid bij zo'n groep betrokken bent, kun je van daaruit ook iets betekenen.

Worden jullie niet geassocieerd met Mormonen? Hebben de mensen geen aversie tegen Amerikanen?

We hebben geen weerstand tegen Amerikanen gemerkt. Wél zijn er nogal wat mensen die ons inderdaad voor Mormonen aan zien. We hebben namelijk nog wel een wat Amerikaans accent. Overigens moet ik erbij zeggen dat we proberen om nooit alléén op stap te gaan; er gaat altijd een Nederlander mee. Uiteraard worden we ook wel met Jehovah-getuigen geassocieerd.

IV) Het werk in de nieuwe gemeente

Hoe heeft 'De Hoeksteen' vorm gegeven aan de zondagse eredienst?

Onze zondagse kerkdienst is 'laagdrempelig'. De boodschap moet verkondigd worden, maar dat gebeurt in eenvoudige taal. Voor, tijdens en na de kerkdienst ligt de nadruk op openheid en hartelijkheid. Mensen die binnen komen worden hartelijk verwelkomd. Ook krijgen ze een 'bezoekerskaartje'. Iemand die zo'n kaartje invult wordt binnen 2 weken door twee van de gemeenteleden bezocht. De kerkdienst zelf ziet er ook anders uit dan in de meeste Gereformeerde kerken. Niet alleen de predikant gaat voor, maar ook de andere ambtsdragers en gemeenteleden. De bezoekers van de dienst kunnen vragen stellen aan de voorganger, de voorganger kan ook vragen stellen aan de kerk-

gangers. Er is nadrukkelijk sprake van een tweerichtingsverkeer. Er is in de dienst ook ruimte voor drama, voor bijbelspel. Een Nederlandse medewerker draagt hier zorg voor. Hij schakelt daarbij vaak gemeenteleden in. Ook zingen we een aantal liederen die in de 'gewone' Gereformeerde dienst minder bekend zijn.

Naast de kerkdienst hebben we een dan ook nog een crèche en een kindernevendienst. We vinden ook dat deze zaken goede voorbereiding verdienen.

Is dat laatste nog wel nodig, wanneer er in een kerkdienst zoveel gebeurt? Dat hebben wij ons ook afgevraagd. De praktijk is alleen dat er zoveel één-ouder-gezinnen in onze wijk wonen. Voor een alleenstaande vader of moeder is het plezierig als hij of zij even heel geconcentreerd op de inhoud van de preek kan letten, zonder tegelijk de kinderen in de gaten te moeten houden. De kinderen zijn er overigens alleen tijdens de preek niet bij. Verder maken ze alle onderdelen van de kerkdienst mee.

De boodschap is heel eenvoudig. Dat is begrijpelijk, wanneer je je richt op mensen die nooit in de kerk komen. Maar hoe moet het met de mensen die aan 'vaste spijs' toe zijn?

Behalve de kerkdienst op zondag hebben we ook door de week bijeenkomsten bij mensen aan huis. Het is de bedoeling dat ieder gemeentelid bij zo'n groep aan huis betrokken is. Daar vindt de pastorale zorg plaats en wordt ook intensief aan bijbelstudie gedaan. Er is steeds een leider en een co-leider aangesteld. Wanneer een groep groter wordt (meer dan 12 mensen), wordt deze weer gesplitst. In de ideale situatie wordt de oorspronkelijke co-leider dan de leider van de volgende groep.

Er zijn op zondag al diensten gehouden. Hoeveel mensen komen naar zo'n dienst?

Vorig najaar hadden we meestal 35 bezoekers. In januari liep dat aantal dramatisch terug. We waren toen teleurgesteld. Je vraagt je af of de Here het werk wel wil zegenen. Maar in maart gebeurde er iets bijzonders. Op één zondag waren er opeens 12 nieuwe bezoekers, allemaal uit Noord. Sinds die zondag is het aantal bezoekers boven de 50 gebleven. En het zijn randkerkelijke of buitenkerkelijke mensen die steeds weer terugkomen in de diensten. We hebben nu genoeg kinderen om een tienerclub en een kinderclub te kunnen organiseren.

V) Reformatorisch

Norman Viss heeft zijn woorden voortdurend zorgvuldig gekozen. Hij zoekt naar de juiste formuleringen en is heel voorzichtig als het om de verhouding tot andere christenen gaat. Bij dit deel van het gesprek komt een grote mate van bewogenheid naar voren. Viss gaat rechtop in zijn stoel zitten. "Weet je, als er nieuwe mensen binnen ko-

men, dan is er iets gaande!"

Aan het slot van het gesprek heb ik nog een aantal vragen die van wat meer algemene aard zijn en te maken hebben met de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde kerken.

Wanneer ik aan evangelisatie denk, denk ik vooral aan evangelische kerken. World Harvest Mission wil voortbouwen op een reformatorische traditie. Hoe verhoudt zich het één tot het ander?

In de Verenigde Staten is het heel gewoon dat Gereformeerde kerken zich intensief met evangelisatie bezighouden. Daar hoort het er gewoon bij. Je bent niet alleen met je eigen gemeente bezig, maar ook met 'church planting'. Je bouwt je eigen gemeente op, maar je weet ook dat er elders in je dorp, in de stad of in het land mensen het evangelie moeten horen. Kijk maar eens naar 1 Petrus 2 : 9, waar we geroepen worden om Gods grote daden te verkondigen. In Nederland waren de gereformeerden op een bepaald moment van de geschiedenis niet in de minderheid. Daardoor is die opdracht ook wat naar de achtergrond geraakt, men was er minder mee bezig. Ik vind echter dat het juist bij de reformatorische traditie hoort, om ook aan anderen over God te vertellen.

Waarom zeggen jullie dat je vooral reformatorisch georiënteerd bent?

Opnieuw leeft Norman Viss op..... Nadrukkelijk zegt hij: "We hebben toch een prachtige boodschap om te verkondigen? Dat zit ook in de geschiedenis van de reformatorische kerken. De kerken van de Reformatie hebben voorgangers en leiders gekend die Gods Woord diepgaand bestudeerd hebben. Wanneer je ziet dat Nederland zó verseculariseerd is, dan mag je die boodschap de mensen toch niet onthouden? Als kerk moet je die boodschap bekend maken in hedendaagse taal en met hedendaagse vormen".

'De Hoeksteen' is binnen de regio Amsterdam-Haarlem aanvaard als nieuwe kerkelijke gemeente. Hoe gaan jullie meedraaien?

We worden op allerlei manieren betrokken bij het kerkverband. Natuurlijk draaien we mee in de regio. We hebben ook fijne kontakten opgebouwd, predikanten zijn tot persoonlijke vrienden geworden. We zien de kontakten met de Nederlands Gereformeerde kerken als gebedsverhoging: we staan er niet alleen voor. Mensen uit de regio hebben in onze gemeente een kijkje genomen. En we hopen er in de toekomst steeds meer bij betrokken te raken, naarmate we de mensen beter kennen.

Vind je het fijn als er af en toe leden van andere Nederlands Gereformeerde kerken bij jullie op bezoek komen?

Ja, dat zouden we plezierig vinden. We stellen het zelfs erg op prijs. Ook

op die manier kunnen mensen met ons meeleven. We kunnen ook vanuit onze gemeente vertellen over het werk in Amsterdam, wanneer mensen in andere kerken daar belangstelling voor hebben.

Wat heeft 'De Hoeksteen' nodig van ons als Nederlands Gereformeerde kerken?

Norman Viss, heel nadrukkelijk: "GEBED! Dáár draait het om! Als men voor ons bidt, leeft men met ons mee.

Wat we verder vragen is een stukje begrip en geduld. Als we fouten maken, of als we dingen anders zien: bedenk dan dat we dat doen om de mensen te bereiken met het Evangelie. Vraag maar: waarom doen jullie dat zo?

Wat we willen, is op basis van de Bijbel, met Jezus Christus in het middelpunt, aan het werk zijn in Amsterdam. Daarom zijn we één met elkaar".

De gemeente 'De Hoeksteen' komt iedere zondagmiddag om 13.30 uur bij elkaar in het 'Waterlant College', Rode Kruisstraat 14, Amsterdam-Noord.

Het 'kantooradres' is: Loenermark 475 c, 1025 TR Amsterdam, telefoon (020) - 637 42 35. Op dit adres kan men ook informatie verkrijgen over het werk van 'De Hoeksteen' IN Amsterdam-Noord.

Rwanda, mei 1994

Voor elke afgehakte hand,
voor ieder doodgeknuppeld kind,
voor de lijkluicht in de wind
komt U de wraak toe in dit land.

Hier is geweken alle leven.
De kerken, waarheen mensen vluchtten,
verbrand, onder beroete luchten
zuchten: hier kan slechts God vergeven.

Jeannette

Johan Klein, Rijswijk

Meedoen met Liedboek-2000? (4)

Horizontalisme, Huub Oosterhuis en 'Zingend geloven'

Onlangs las ik een recensie van de bundel *'Zolang er mensen zijn'* (100 liederen voor de eredienst van de hand van Huub Oosterhuis) waar ik van schrok. Bij het lezen vroeg ik me af of de recensent, die ik ken als een voluit orthodoxe predikant, zijn onderscheidingsvermogen aan het verliezen was. Hij gaf me de sleutel in handen toen hij verband legde tussen zijn eigen 'bevindelijke' achtergrond en de liedtaal van Oosterhuis. Een paar dagen later werd ik, n.a.v. m'n eerste artikel in deze serie, opgebeld door een zuster die ik hoog heb om haar geestelijk onderscheidingsvermogen. Ze maakte mij attent op de lijn die er loopt van de middel-eeuwse mystiek via 'dopers' christendom naar de mystiek van vandaag. Wie zich in het verleden onvoldoende heeft bewapend tegen de 'oude' mystiek, heeft een grotere vatbaarheid voor de hedendaagse mystiek. Zo kan hij onder de bekoring geraken van de 'innigheid' van veel van Oosterhuis' verzen, ook al weet hij in zijn hart dat Oosterhuis geen 'bijbelgetrouwe' christen is. Men zoekt naar 'warmte', maar aan welk vuur warmt men zich? De liederen van Oosterhuis zijn op het moment zó populair in allerlei kringen, dat ze in een Liedboek-2000 zeker goed vertegenwoordigd zullen zijn. Daarom wil ik aan zijn werk hier apart aandacht besteden. Maar ook om het feit dat in Oosterhuis' poëzie de oude mystiek en het moderne horizontalisme elkaar vinden. En om dat laatste is het mij i.v.m. Liedboek-2000 vooral te doen: horizontalisme. Ik zal proberen het verschijnsel in een aantal penseelstreken te schetsen. Zo'n schets heeft altijd iets van een karikatuur, daar ontkom ik niet aan. Bovendien ben ik geen theoloog, daardoor heeft mijn schets iets 'primitiefs'. Ik ken de moderne theologie voornamelijk uit de (lied)poëzie. Ook gaat het me niet om „en evenwichtige recensie waarin ik het werk van de dichter zo goed mogelijk recht probeer te doen”, maar om de vraag: zijn deze liederen geschikt voor de gereformeerde eredienst? Dat geldt ook van mijn bespreking van 'Zingend geloven' (zie het vorige nummer). Daardoor ben ik feller dan me lief is.

Horizontalisme

„God is liefde” leert de bijbel ons. „Liefde is God” zegt het moderne horizontalisme. „Waar mensen naar Gods geboden leven, daar heerst ook de liefde” leert de bijbel ons¹. „Waar liefde is tussen mensen, daar is God” zegt het horizontalisme (dat kan ook in buitenechtelijke liefdesrelaties, in een homorelatie en aan een avondmaals-tafel die voor iedereen open is). „Als we God liefhebben, leren we ook de broeder en de naaste liefhebben” leert de bijbel ons. „Liefde tot de naaste is liefde tot God” zegt het horizontalisme. „Waar God in het midden is, ontstaat er gemeenschap tussen de mensen die Hem kennen” zegt de Schrift. „Waar mensen voor elkaar bestaan,

met elkaar omgaan, zal ook God ons niet ontbreken” meent Oosterhuis:

*Zolang er mensen zijn op aarde,
zolang de aarde vruchten geeft,
zolang zijt Gij ons aller Vader,
wij danken U voor al wat leeft.*

*Zolang de mensen woorden spreken,
zolang wij voor elkaar bestaan,
zolang zult Gij ons niet ontbreken,
wij danken U in Jezus' naam².*

„Zolang Christus de eindoverwinning nog niet heeft behaald, zal er strijd zijn tussen mensen van éénzelfde vlees en bloed, tussen vrouwenzaad en slangenzaad” zegt de Schrift. Maar Oosterhuis zingt:

*Gij zijt in alles diep verscholen
in al wat leeft en zich onthoudt.
Maar in de mensen wilt Gij wonen,
met hart en ziel aan ons getrouwd.*

*Heer onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig
waar ook ter wereld mensen zijn.
Blijf zo genadig met ons bezig
tot wij in U volkomen zijn³.*

In de bijbel is God de Heilige, die in de hemel woont en die we desondanks mogen kennen. Bij Oosterhuis ontmoet je God vooral in mensen, gaat Hij zelfs op in mensen:

*Roepende stilte, verre stem,
als jij bestaat, besta in hen,
in mensen in ons midden.
Wees onbestaanbaar ongehoord,
besta in mij, onvindbaar woord
niet god die wij aanbidden.
Jij die mij kent, jij die mij boeit
ik die jou jij noem onvermoeid,
en nog niet kan vergeten,
zouden wij ik en niemand zijn
onthemd ontkend ontroostbaar zijn
en van elkaar niet weten⁴?*

Dit is een voorbeeld hoe horizontalisme en mystiek elkaar bij Oosterhuis vinden. Het is een oneerbiedige mystiek, die God naar zich toe haalt: een god die je niet aanbidt, maar die zich als het ware in jou moet 'oplossen'. Maar ook als Oosterhuis God als 'soe-verein' voorstelt, gebruikt hij oneerbiedige mystieke beelden. Soms schuwt hij onverholven seksueel beeldgebruik niet:

*Hij doet met ons, Hij gaat ons in en uit.
Heeft in zijn handen onze naam geschreven.
De Heer wil ons bewonen als zijn huis,
plant als een boom in ons eigen leven,
wil met ons spelen, neemt ons tot zijn bruid
en wat wij zijn, Hij heeft het ons gegeven.*

*Gij geeft het uw beminden in de slaap,
Gij zaait uw naam in onze diepste dromen.
Gij hebt ons zelf ontvankelijk gemaakt
zoals de regen neerdaalt in de bomen,
zoals de wind, wie weet waarheen hij gaat,
zo zult Gij uw beminden overkomen⁵.*

In de bundel *'Zolang er mensen zijn'*

(de titel spreekt boekdelen) is de te-
neur vooral: God vind je in mensen, in
mensen die met elkaar 'communica-
ren':

*Wie heeft zijn god verloren
en zoekt niet her en der
op aarde, in de hemel,
geen verte gaat te ver.*

*En wie het wordt gegeven
bespeurt hem overal
in woorden allerwegen
in mensen zonder taal⁶.*

Samenvattend: in het horizontalisme staat de relatie tussen mensen centraal, de relatie met God wordt daaraan ondergeschikt gemaakt en ingevuld naar menselijke behoeften en menselijke maat.

Wie is Jezus?

De bijbel leert ons dat Gods Zoon mens is geworden om in onze plaats Gods straf voor onze zonden te dragen en ons zo te verzoenen met God, wiens liefde we verspeelden. In het horizontalisme is Jezus gekomen om solidair met ons te zijn, om ons lot en onze lasten met ons mee te dragen:

*Het is het Kind, dat met ons deelt
wat wij aan schuld en zorgen dragen;
de Godzoon die de wonden heelt,
de wetten draagt van de tien plagen.*

Dit is een strofe uit gez. 10 van het vierde deeltje van 'Zingend geloven', de tekst is van Wonno Bleij. Van dezelfde dichter is ook het volgende vers in 'Zingend geloven' (deel 4, gez. 7):

*Koning naaste, waar kom jij vandaan?
Ik kom uit de verte uit Gods goedheid aan
in het land van Juda, daar bij de Jordaan.*

*Koning naaste, zeg mij, wat kom jij daar
doen?
In de strijd mij wagen, om het recht te doen.
Pais staat in mijn wapen, vreë in mijn bla-
zoen.*

*Koning naaste, zeg mij, wat is recht?
Recht, dat zijn de woorden, eeuwenlang
voorzegd;
waren ze verloren, ik breng ze terecht.*

*Koning naaste, voor wie kom jij dan?
Ik kom voor de kleine die niet spelen kan,
zieke en onreine, jan en alleman.*

*Koning naaste, waar is jouw paleis?
Needrig is mijn woning, simpel is mijn wijs,
vreugde mijn beloning, 't woord van God mijn
spijs.*

*Koning naaste, kom, de wereld wacht,
doe het kwaad verdwijnen, liefdevol en zacht,
kom toch helder schijnen in de donkere nacht.*

Huub Oosterhuis heeft onlangs gezegd dat hij nooit meer spreekt van 'Christus', maar uitsluitend nog van 'Jezus van Nazareth'. En dat is niet vreemd.

Bij Jezus van Nazareth denk je aan de man die rondwandelde in het Joodse land, die honger kende en zwakheid en die zich tenslotte machteloos aan een kruis liet nagelen. Aan de man die „in alles aan ons gelijk was, behalve in het doen van kwaad”.

*Gij zijt voorbijgegaan,
een vreemd bekend gezicht,
een stuk van ons bestaan,
een vriend, een spoor van licht.
Uw licht is in mijn bloed,
mijn lichaam is uw dag,
ik hoop U tegemoet
zolang ik leven mag⁷.*

Zo kun je Hem naar je toe halen, in je leven incorporeren, al heb je weet van zijn 'hoge' oorsprong. Als je deze Jezus van Nazareth in zijn zwakheid en 'weerloosheid' dan ook nog identificeert met zijn Vader, dan krijg je zelfs een zwakke en weerloze God, „een God die onze broeder is”⁸. Zo kan Oosterhuis de Koning van hemel en aarde als volgt toezingen:

*Jij die voor alle namen wijkt
geen weg die in jouw verte reikt
geen woord kan jou aanbidden.
Jij die niet hoog verheven troont
licht dat in nacht en wolken woont
een dode in ons midden.
Jij komt, wij weten dag noch uur
jij gaat voorbij, een dovend vuur
een stilte in de bomen.
Roepend van ver, stem van dichtbij
niet overal niet hier ben jij
niet god die wij ons dromen.*

*Geen veilig pad om langs te gaan
geen plek geen been om op te staan
geen rots om op te bouwen.
Geen bron die uit de rotsen breekt
geen bloed dat stuwt, geen hart dat spreekt,
geen ziel om in te schouwen.
Geen gulden regel, rond getal,
geen laatste gericht in dit heelal
onwrikbaar onbewogen.
Maar mensen die verminkt en klein
ontheemd ontken toch mensen zijn
roepend om mededogen.*

*Roepende stilte, verre stem,
als jij bestaat, besta in hen,
in mensen in ons midden.
Wees onbestaanbaar ongehoord,
besta in mij, onvindbaar woord
niet god die wij aanbidden⁹.*

'Jezus van Nazareth' is de man die „voor alle namen wijkt” (o ja?). 'Jezus van Nazareth' (dat wordt in de laatste negen regels duidelijk) ontmoet je in medemensen, in zwakken en weerlozen, in kleinen en verminkten... en tenslotte in jezelf. Daarom kan Oosterhuis Hem geen 'Christus' meer noemen. Over Christus worden in de Schrift zo heel veel andere dingen gezegd. Tijdens zijn omwandeling op aarde, in ons vlees, had zijn woord, zelfs het noemen van zijn naam, al zoveel kracht en gezag dat de boze geesten ervoor weken! En als Hij uit de doden is opgestaan en zich aan de rechterhand van God heeft gezet in diens troon, dan is Hij – omdat Hij zich als een lam heeft laten slachten – de enige die de boekrol mag openen en de zeven zegels mag ver-

breken. Hij krijgt alle macht in hemel en op aarde, voor Wie elke knie zich straks zal buigen. Hij mag straks het oordeel over alle mensen uitspreken. Hij is de Heer van zijn gemeente. Hij is de Heer van mijn leven. Zo heel af en toe dringt daarvan iets in de liederen van Oosterhuis door (b.v. wanneer hij Fil. 2:5-11 berijmt). Maar meestal blijft Hij bij Oosterhuis de Godmens die zich kwetsbaar opstelt, die zichzelf aan de mensen in handen geeft. Bij Oosterhuis is Jezus geen 'Meester' (zo spraken zijn beste vrienden Hem aan), maar vriend: een vriend die zich geeft en geen gehoorzaamheid vraagt.

'Hierheen, Adem'

*Hierheen, Adem, steek mij aan,
stuur mij uit jouw verste verte
golven van licht.*

*Welkom armeluisvader,
welkom opperschenker,
welkom hartenjager.*

*Beste tranendroger,
lieve zielsbewoner,
mijn vriend, mijn schaduw.*

*Even rusten voor tobbers en zwoegers,
voor krampachtigen een verademing,
ben je.*

*Onmogelijk mooi licht,
overstroom de afgrond van mijn hart,
jou zo vertrouwd.*

*God ben jij, zonder jou
is alles nacht en ontij,
wreedheid, schuld,*

*maar jij maakt schoon.
Verflenst mijn bloem:
geef water, zalf mijn wonden.*

*Stijf sta ik, toegang verboden, ijzig.
Ontdooi mij, koester mij.
Vreemd ga ik, zoek mij.*

*Ik zeg ja jij, – doe nee.
Vergeld mijn twijfel met vriendschap
zeven maal duizend maal.*

*Niets ben ik zonder jou.
Dood wil ik naar jou toe.
Dan zal ik lachen¹⁰.*

Zo is ook de Heilige Geest het 'vriendje' van Oosterhuis geworden. Ik beklaag een generatie van jonge mensen die met dit soort gezangen opgroeien. Zullen ze zich te pletter schrikken, als de hemel opengaat en de Zoon des mensen op de wolken verschijnt? Dat gun ik ze niet; ik zie liever dat Jezus Christus Héer is in hun leven, zodat ze nu en straks kunnen „schuilen aan zijn hart” (zie Ps. 2). Wie zichzelf voor God vernedert zal verhoogd worden. Maar Oosterhuis speelt een woordenspel met het heilige... met dé Heilige. Ik schrijf deze dingen niet omdat ik „al mijn gereformeerde dogmatiekjes uit de kast zou hebben getrokken”¹¹. Het gaat me om het hart van het evangelie. De god van Huub Oosterhuis is niet mijn God, de Jezus van het horizontalisme niet mijn Heiland en Heer.

Bomen één kant uit

Tot een afronding is het deze keer niet

gekomen. 'Horizontalisme' vraagt een wat brede bespreking: anders blijft het bij schermen met termen. In de volgende aflevering maak ik eerst m'n profielschets van het horizontalisme af (het maatschappelijk engagement zult u gemist hebben) om daarna met een alternatief voor Liedboek-2000 te komen.

Als ik ronddwaal door het bos van 'Zingend geloven', merk ik dat de meeste bomen één kant uitwijzen. Daaraan kun je zien van welke kant de wind komt waaien: van de kant van het horizontalisme. Maar niet zo extreem als bij Oosterhuis. Geen van de hierboven geciteerde verzen van Oosterhuis is (totnogtoe) in 'Zingend geloven' opgenomen (vier ervan staan overigens wel in het Liedboek: zie de noten hieronder). De twintig liederen van zijn hand die wel in 'Zingend geloven' staan, behoren, voorzover ik dat zo snel kan natrekken, tot zijn wat 'orthodoxere' genre. Toch hoop ik dat bovenstaand verhaal ons een beetje helpt om het horizontalisme in liederen te herkennen, ook als we het tegengkomen in een minder extreme vorm dan bij Oosterhuis. Het is een tragisch misverstand dat gezangen geen invloed op ons denken zouden hebben. Het horizontalisme heeft zowiezo al vat op ons; we leven nu eenmaal in deze tijd. Gezangen die je regelmatig zingt, hebben invloed op het beeld dat je je vormt van God en van Christus. Het regelmatig zingen van horizontalistische liederen bouwt mee aan een horizontalistisch Godsbeeld, waar we als kinderen van deze tijd toch al vatbaar voor zijn. Wat de liederen van Huub Oosterhuis betreft: overal kom je ze tegen: in de studentenecclesiae, in katholieke (en) charismatische kringen (nee, daar kom ik niet), op interkerkelijke zangsaamenkomsten zoals in de Amsterdamse Wester, op een zangavond bij de vrijgemaakten (ja, daar kom ik wel). Blijkbbaar hoeft je toch niet van 'bevindelijke' huize te komen om er door betoverd te raken. Waar de 'vertrouwelijke omgang' met de God van het verbond ontbreekt (of maar vluchtig is), is men vatbaar voor 'vreemd vuur'. Men grijpt vertwijfeld om zich heen naar warmte. Aan welk vuur brandt men zich? Aan het vuur van New Age?

Noten

- 1 Joh. 14:21-24; 15:9-10.
- 2 Zolang er mensen zijn, lied 1 (Liedboek, gez. 488).
- 3 idem, lied 2 (:4-5).
- 4 idem, lied 67 (:3).
- 5 idem, lied 9 (:2,3) (Liedboek, gez. 487).
- 6 idem, lied 8 (:3,7).
- 7 idem, lied 42 (:3) (Liedboek, gez. 491).
- 8 idem, lied 27 (:2) (Liedboek, gez. 160).
- 9 idem, lied 67.
- 10 idem, lied 58. 'Zolang er mensen zijn' is een uitgave van Kok in Kampen.
- 11 A.F. Troost in het jongste nummer van Wordwerk (nr. 45, blz. 58).

Sander Dekker, Den Helder

Jeugddag 1994: Geloof in uitvoering

Evenals de rayondagen en de volleybaltoernooien, is ook de jaarlijkse Jeugddag op Hemelvaartsdag voor veel jeugdverenigingen een steeds terugkerend evenement. Dit jaar was er weer zo'n dag en wel in het Christelijk Streeklyceum te Ede waar nagedacht en gesproken werd over het thema "Geloof in uitvoering".

Donderdag 12 mei, Hemelvaartsdag. De weersvoorspellingen gaven voor die dag prachtig weer aan. Het werd ook inderdaad mooi weer, maar dit kon vele jongeren er niet van weerhouden om toch weer te komen naar de Jeugddag. We begonnen het ochtendprogramma met het zingen van het lied "Vader, vol van vrees en schaamte". Hierna was er een woord van welkom en een gebed door Frederik de Rooy van het N.G.J.

Zes stellingen

Na de bijbellesing uit de Romeinenbrief, ging ds. Ruud Ganzevoort ons normbesef aftasten door een zestal stellingen te tonen die we in groepjes van drie moesten beantwoorden door bordjes omhoog te steken met daarop "voor" en "tegen".

Eén van deze stellingen luidde: als christen mag je best illegaal gekopieerde computerprogramma's gebruiken. De meerderheid was het hiermee eens. De argumentatie was dat je als christen deze programma's wel mag gebruiken, maar dat je ze niet zelf mag kopiëren.

De laatste stelling was dat de gemiddelde nederlands gereformeerde jongere als twee druppels water lijkt op een ongelovige. Een meerderheid was het met deze stelling eens. Ds. Ganzevoort vertelde ons dat deze stelling bevestigd wordt door verschillende onderzoeken. Hoe komt dat toch? Durven wij geen eigen keuzes te maken? Of word je in je normen bepaald door je omgeving, zelfs als het lijnrecht in gaat tegen Gods wil? Na deze kritische zelfanalyse komt vanzelf de vraag hoe je je dan wel moet toewijden aan God. Dan blijkt ook dat concrete conclusies trekken uit je geloof heel moeilijk is.

Geloof en dagelijkse praktijk

Na nog een lied gezongen te hebben, ging ds. Ganzevoort in op deze vragen. Allereerst vertelde hij dat we te vaak en te snel geneigd zijn om de les van de preek te veralgemeniseren, zo van "de preek ging over zonde en de dominee zei hiervan dat het verkeerd is". Hier hebben we dus niets aan in 't dagelijks leven. We zullen er dus dieper op in moeten gaan.

Romeinen 12 is heel duidelijk over de zonde: het mag gewoon niet! We moeten dus beginnen met onszelf eerlijk af

te vragen waarom we niet aan Gods doel kunnen voldoen. Als eerste reden gaf ds. Ganzevoort aan dat ons leven in deze cultuur in allemaal aparte stukjes opgedeeld is. Zo heb je het leven van de school, van de sportclub, van thuis, van de kerk, enz. Voor al deze stukjes gelden andere normen en andere antwoorden op vragen als "wat is goed en wat is kwaad?". Dit is dus duidelijk in tegenstelling tot het leven van vroeger toen je altijd en overal dezelfde mensen tegenkwam en dus altijd dezelfde normen kon hanteren (verzuiling!). Hoe kun je als christen toch heelheid in deze gebrokenheid vinden? Door je geloof de kern te laten zijn van al die aparte stukjes in je leven. God wil immers Heer zijn over heel je leven.

De kerk en het verlangen

De tweede reden is volgens ds. Ganzevoort dat we als kerk het verlangen nooit serieus hebben genomen. Er werd te snel gezegd dat verlangen, dus begeren, fout is. Maar een verlangen, een behoefte, valt uiteindelijk nauwelijks te onderdrukken. Zonde komt voort uit een verlangen. Dus als je het verlangen niet serieus neemt, lukt het je nooit om de zonde te bestrijden. We moeten ook af van de tegenstelling tussen dat wat je zelf wilt en dat wat God wil, want het is niet reëel om een verlangen te verbieden. We kunnen er wel voor zorgen dat een verlangen niet ontspoord, bijvoorbeeld door teleurstellingen in het leven. Je kan op den duur zelfs in God teleurgesteld raken en Hem hierdoor kwijtraken.

We zullen ons dus aan God moeten toewijden. Dit betekent dat je jezelf dicht bij God moet brengen. Beleef dus alle dingen, ook de verkeerde, samen met God. Dan zal blijken dat je je verkeerde dingen niet met God durft te bedrijven. Als je dit blijft volhouden zal blijken, dat die zonde, waar je eerst de meeste moeite mee had, niet eens meer bij je op zal komen. De beste remedie tegen zonde is dus het gebed en dat is het middel van contact met God.

Na de inleiding mocht iedereen zijn eigen 'toewijding' schrijven op een papieren waarschuwbord en op de muur plakken. Bijvoorbeeld: "Christenen moeten elkaar niet links laten liggen", of: "Mensen moeten minder alcohol gebruiken". Op het tweede waarschuwbord mocht je ook je eigen toewijding schrijven, maar dan als geheugensteuntje voor jezelf. Bijvoorbeeld: "Ik moet tijd vrij maken om eenzame mensen uit de gemeente te bezoeken" of "Ik moet niet meer dan twee biertjes per dag drinken".

NGJ in aktie

In het afgelopen jaar is er door de jeugdverenigingen aktie gevoerd voor een goed doel. De afsluiting van 't project "Redt de Malto-kinderen" volgde vandaag. De voorzitter van "Redt een kind", de heer Sietsma, vertelde dat het verzamelde geld gebruikt zal gaan worden voor een kindertehuis en een rijdende kliniek voor de Malto-kinderen in India. De heer Sietsma zei te hopen op twaalfduizend gulden. De werkelijke opbrengst was echter zevenentwintigduizend gulden!

Workshops

Het middagprogramma bestond uit een achttal workshops die ook te maken hadden met het thema van die dag. Zo kon je bijvoorbeeld met ds. Ganzevoort doorpraten over het ochtendprogramma of je ging een verkeersbord ontwerpen en tekenen op basis van één van de stellingen uit de inleiding van die ochtend.

Zelf ging ik naar de workshop met de titel "Alles is mij geoorloofd", die geleid werd door ds. Fred Blokhuis. Hier gingen wij o.a. in op de vraag hoe groot onze bijbelvastheid is. Wij kwamen tot de conclusie dat de waarde van bijbelvastheid maar relatief is, want als het gaat om thema's als seksualiteit voor het huwelijk, kennen we alleen die teksten die onze eigen mening ondersteunen. Bovendien is de vraag "waar staat dit of dat?" vaak vanuit het negatieve gesteld. Je bent dan weer op zoek naar wetjes. Het gaat er uiteindelijk om hoe je er mee bezig bent en of je de liefde van God erin laat meespreken.

Een nieuwe aktie van het NGJ

Na de plenaire bespreking van alle workshops werd de N.G.J.-aktie voor het komende seizoen gepresenteerd door ds. W.G. Rietkerk. Deze nieuwe aktie is bestemd voor 'l' Abri en heet "'l' Abri gaat Russisch". In St.-Petersburg is nl. een instituut dat zich bezighoudt met het christelijk onderwijs in Rusland. Zo heeft een nieuwe Evangelische Hogeschool in St.-Petersburg ook een bibliotheek nodig. Hiervoor is het geld van deze aktie hard nodig. Volgens ds. Rietkerk kun je ook als vrijwilliger in Rusland zelf helpen om deze school op te bouwen. Na het zingen van het lied "Jezus leeft in eeuwigheid" ging ds. Fred Blokhuis met ons voor in gebed en bedankte hij iedereen die geholpen had en gekomen was. "Want," zo zei hij "je moet of gek of heel gelovig zijn om met zulk mooi weer naar een Jeugddag te komen." Ik hoop dat voor iedereen het laatste gold.

P.J. van Kampen, Ede

Vrouwen in het diakenambt?

Interview met dr. Ad van der Dussen, voorzitter Studiecommissie 'Openstelling diakenambt voor zusters der gemeente'.

Binnenkort komt op de Landelijke Vergadering de bespreking aan de orde van het 'Eindrapport van de Commissie 'Openstelling Diakenambt voor de zusters der gemeente''. Aan opstelling en publikatie van dit rapport voor de LV is een 'Studierapport' voorafgegaan dat enige tijd geleden aan de kerkeraden toegezonden is, met het verzoek daarop te reageren. Van die gelegenheid is toen ruim gebruik gemaakt. Ook zonder enige reactie uit de gemeenten echter zou het definitieve rapport er anders hebben uitgezien dan het Studierapport. In het eerste Rapport werd immers bewust nog geen standpunt ingenomen, terwijl dat in het Eindrapport wel degelijk het geval is!

Gezien het belang van een en ander heeft de redactie van 'Opbouw' al lang geleden besloten om aan dit thema extra aandacht te geven. Daarbij wilden we de publikatie graag kort voor de bespreking op de LV laten plaatsvinden. Die werkwijze leek ons juist, omdat we geen vroegtijdige discussie buiten de LV om wilden stimuleren. Conform afspraken binnen de redactie heb ik een lang (en, naar bleek, geanimeerd) gesprek gehad met de voorzitter van de commissie, dr. Ad van der Dussen.

Door een fout mijnerzijds is echter een deel van het gesprek op de band vroegtijdig verloren gegaan, zodat zeker naar het einde toe dit artikel een reconstructie van ons gesprek moet heten. De bedoeling van dit interview is dat het 'toeleidend' mag zijn tot de bespreking van het rapport, volgende week zaterdag.

Ds. Van der Dussen, u bent voorzitter van een studiecommissie geweest. Wat hield uw werk in? Wat hebt u bestudeerd? Ging het voornamelijk om het Grieks, om de grondtalen?

We hebben een studiecommissie gevormd waarin niet uitsluitend theologen zitting hebben gehad. Uiteraard hebben we veel aan theologisch studiemateriaal te danken, maar de grondtalen hebben we zoveel mogelijk buiten beschouwing gelaten om het ook de niet-theologen onder ons mogelijk te maken aan het gesprek deel te nemen. We bespraken het thema vanuit soms heel verschillende invalshoeken en dat kwam de breedte van ons gesprek ten goede! Bij de samenstelling van de commissie bleek in feite een norm te zijn: ben je bij het onderwerp betrokken? Heb je er blijk van gegeven dat je je met goede studiezijn in dit onderwerp nader wilt verdiepen? Op die manier werden een tweetal dames, een filosoof en een vijftal predikanten aan elkaar toegevoegd.

Wat was precies de doelstelling van uw commissie?

We hebben een zeer uitvoerige opdracht van de Landelijke Vergadering gekregen om in verband met dit onderwerp vier vragen te beantwoorden. In die opdracht, uit 1988, stond geformuleerd dat we aandacht moesten schenken aan:

1. de wijze van argumenteren vanuit de Schrift
2. de man-vrouw verhoudingen in het algemeen en binnen de christelijke gemeente
3. het karakter van de ambten en hun onderlinge verhouding
4. de rechtmatigheid van een beroep op de christelijke vrijheid in dezen.

Men heeft daarbij gezegd: kijk ook eens naar alle literatuur die in de loop van de jaren in bevriende kerken hierover verschenen is.

We hebben dus allereerst een grote stapel rapporten van her en der verzameld en bestudeerd. In de tweede plaats (en ook dat behoorde bij de opdracht die ons door de LV verstrekt is) is bij de kerken een tussenstand gemaakt; we hebben ons voorlopig rapport aan alle kerken toegestuurd en toen om hun commentaar gevraagd. Daarop kregen we weer een heel grote stapel papier, want er zijn veel reacties op binnengekomen. Daarnaast hebben we ieder voor zich een aantal boeken die we van belang vonden bij onze studie betrokken. (Niet al die door ons bestudeerde boeken hebben overigens hun weg gevonden naar de literatuurlijst achterin ons Rapport.)

Verliep uw discussie nu vaak langs 'man-vrouw lijnen'?

Nee, dat was juist zo leuk! We hadden geen cliché discussies waarbij op voorhand vaststond hoe standpunten zouden liggen. Het was steeds weer verrassend te zien hoe die lijnen liepen. Het gesprek verliep heel dynamisch en we troffen zeker niet voorspelbare posities bij elkaar aan. Er was bij alle leden grote bereidheid om na te denken en al luisterend naar elkaar en kennis nemend van die immense hoeveelheid literatuur in standpunten en gedachten beweeglijk te zijn. Tot het laatste toe is het heel spannend en verrassend geweest om te zien: hoe komen we er met elkaar uit?

Ds. Compagnie, die tenslotte heeft verklaard het met een groot deel van het rapport niet eens te kunnen zijn, heeft ondanks dat alles geschreven: „Het is dus bewezen dat over deze zaken in christelijke liefde gesproken kan worden. Rancune en spanningen zijn ons vreemd gebleven. Graag

wens ik dat ook uw vergadering toe.”

Ik meen dat hij daarin groot gelijk heeft. Wij hebben de ervaring – dat gaat niet vanzelf, natuurlijk – dat het mogelijk is om heel open met elkaar over deze dingen te praten. De standpunten lagen niet al op voorhand vast. Wij hopen van harte dat datzelfde ook op grotere schaal zal gebeuren. Eenparigheid is in zo'n kleine kring als de onze, waarin men elkaar zeer intensief ontmoet, natuurlijk veel sneller gerealiseerd dan op een groter vergadering. Ik meen echter dat zo'n goede sfeer desondanks ook daar mogelijk moet zijn.

Kunt u zeggen waarover u niet van mening verschilde?

Bij ons allen stond het respect voor het Bijbelwoord voorop.

We waren het erover eens, dat we geen standpunt mochten innemen waarbij we op gespannen voet kwamen te staan met het apostolische Evangelie.

Ook waren we eenstemmig van mening dat het niet verstandig is om al te boude uitspraken te doen. Dus niet in de trant van: alleen zo staat het in de Bijbel en alleen zo is het dus! Niet alle opvattingen en alle onder gelovigen gegroeide praktijken zijn immers rechtstreeks aan de Bijbel te ontleunen...

Tenslotte bestond unanimité in onze visie dat het diakenambt ook met wezenlijk 'leiding geven' te maken moet hebben. De diaken dient dan ook zitting te nemen in de kerkeraad.

Op welk punt raakte u het tenslotte niet eens?

Het punt dat tenslotte heeft verhinderd dat we eensgezind dit rapport kunnen aanbieden betreft de vraag: in hoeverre mogen vrouwen eindverantwoordelijkheid dragen in het leiding geven aan de gemeente? Zoals gezegd, zijn we het er binnen onze commissie over eens dat een diaken leiding moet geven aan de dienst der barmhartigheid. Terwijl het overgrote deel van de commissie echter konkludeert dat het in lijn met de Bijbel is om vrouwen te roepen tot het geven van die leiding, zegt ds. Compagnie, die in dezen dus een minderheidsstandpunt inneemt: Nee, in dat leiding geven moet de man eindverantwoordelijke zijn; het is dus onbijbels om vrouwen tot dit ambt te roepen. Je kunt daarbij nog de vraag betrekken hoe het dan zit met vrouwelijke ouderlingen. Ds. Compagnie meent dat het standpunt van de meerderheid binnen de commissie impliceert dat het ambt van ouderling eveneens voor zusters opengesteld wordt. De meerderheid van de commissie ontkent dat en meent: Het is een apart

verhaal of vrouwen ook geroepen worden tot het leiding geven aan de dienst des woords. Een beslissing daarover moet naar hun mening dan ook apart genomen worden. Overigens, mag ik erop wijzen dat op de LV geen meerderheids- en minderheidsrapport besproken worden? We hebben in grote eensgezindheid vergaderd en gesproken, maar op het eind bleek dat een van ons zich met de konklusies niet kon verenigen. Dat heeft – mede door overwegingen van tijdsdruk – echter niet geleid tot twee rapporten.

Is het nu te verwachten dat we, bijna twee duizend jaar na de Hemelvaart van Christus, nog met wezenlijk nieuwe inzichten kunnen komen met betrekking tot welk gedeelte van de Bijbel dan ook? Zo nee, is de aanleiding tot dit rapport dan niet ons verlangen om ons bij het twintigste-eeuwse levensgevoel aan te sluiten? Bepaalt daarmee de wereld niet de agenda van de Kerk?

Nee, God bepaalt die agenda! Waarbij God gebruik kan maken van ontwikkelingen in de wereld waarin de Kerk leeft.

Dat gezegd hebbend, wil ik toch opmerken dat we in onze tijd simpelweg niet om deze gesprekstema's heen kunnen! Waar men van mening mocht zijn dat we zulke kwesties, die de gemeente immers kunnen verdelen, beter buiten de deur kunnen houden, begrijp ik die opstelling wel. Niettemin acht ik hem volledig onrealistisch! Wij kunnen als kerken en als christenen niet om deze vraag heen blijven lopen. Toch komen er in onze tijd „inzichten” die men vroeger niet zo had...

In ons rapport verwijzen we naar de opkomst van het Socialisme aan het begin van deze eeuw en de uitdaging die dat gebeuren voor de Kerk vormde, de noodzaak die ontstond om de Schrift op het punt van sociale zorg nader te bestuderen.

Op p. 17 van ons rapport spreken we van de „stimulerende werking die op het lezen en de uitleg van de bijbel kan uitgaan van de maatschappelijke ontwikkelingen.” Verwijzend naar dat voorbeeld van de uitdaging van het Socialisme stellen we: „Nu in onze eeuw de emancipatie van de vrouw de kerken voor nieuwe vragen stelt, doet zich eenzelfde verschijnsel voor. De bijbel wordt vanuit een nieuwe blikrichting gelezen, waarbij allerlei details ineens gaan spreken.”

Kunt u dan eens een voorbeeld geven van „een nieuw inzicht” dat uit die „nieuwe blikrichting” voortkomt? Uiteraard verwijs ik ieder met die vraag naar ons rapport! Om een voorbeeld te geven, we spreken dan over Romeinen 16 vers 7, waar de naam van Junias voorkomt; het opmerkelijke gegeven is dat de mannen naam 'Junias' in de Oudheid nergens lijkt voor te komen, maar de vrouwen naam Junia heel gebruikelijk is. Deze 'Junias', die ook al volgens sommige

uitleggers uit de Oudheid dus 'Junia' moet zijn, heet „onder de apostelen in aanzien”. De oude prediker Johannes Chrysostomus, uit de vierde eeuw, is al tot de konklusie gekomen: „Hoe groot moet wel de wijsheid van deze vrouw geweest zijn, dat zij de titel 'apostel' waardig bevonden werd.” Dan hebben we het dus helemaal niet over „eigentijdse exegese die zo nodig vernieuwingsideeën moet gaan onderbouwen”... Tegelijk is er wel sprake van „een nieuwe blikrichting”, waardoor je oog krijgt voor zo'n gegeven. Dit is zeker niet het enige voorbeeld, zeg ik er, ter voorkoming van misverstanden, maar meteen bij.

Tegelijk staat er echter, op pagina 16 van ons rapport, te lezen: „Ongetwijfeld bestaat het gevaar, dat maatschappelijke ontwikkelingen zo toonaangevend worden, dat de kerk steeds minder geneigd is om de norm voor de inrichting van het christelijk en gemeentelijk leven te zoeken in de Schrift. Als de Bijbel dan ook nog uitspraken doet die haaks lijken te staan op een modern levensgevoel, is het een kleine stap zich te distancieren van zulke Bijbelgedeeltes. Wanneer bijvoorbeeld Paulus zich uitlaat over de positie van de vrouw op een wijze, die niet spoort met de ideeën die daarover in onze samenleving bestaan, keren steeds meer christenen zich in ergernis van de apostel af, onder het verwijt van vrouw-vijandig denken. Wij willen met nadruk verklaren dat wij van een dergelijke manier van omgaan met de bijbel geen heil verwachten. Voor ons staat vast dat onze kerken dienen te blijven bij het aloude respect voor het woord van de apostelen en de profeten, dat het voorgeslacht ons heeft voorgehouden en dat korrespondeert met het SOLA SCRIPTURA van de Reformatie. Wanneer de Bijbel daartoe aanleiding geeft, zullen wij tegen de stroom van de maatschappelijke ontwikkelingen moeten oproeien, hoe moeilijk dat ook is.” Wellicht is het goed daaraan nog wat toe te voegen. Als het motief van „maatschappelijk gangbare gedachten” voor ons geen doorslaggevend argument mag zijn om dus maar mee te gaan in allerhande verandering, geldt natuurlijk ook dat wij naar de andere kant in de kerkelijke traditie geen zware aanleiding zien om alles per definitie maar bij het oude te laten! Deze tijd stelt de gemeente van Christus wel degelijk vragen.

Een andere vraag. Ik merk soms dat tegenstanders van enige verandering van de positie van vrouwen in de gemeente menen dat in elk pleidooi voor verandering onvermijdelijk aan het duidelijke woord van de Schrift afbreuk wordt gedaan. Met andere woorden, zij lijken te menen dat degenen die het op dit punt bij het oude willen houden, meer in gezelschap van de Bijbel zijn dan „de vernieuwers”. Wat zegt u daarop?

Op diverse punten is het getuigenis van de Schrift bepaald veel genuan-

ceerder dan je in sommige discussies te horen krijgt. Dat is een van de redenen waarom ik zoëven al zei: we moeten ons van te boude en stellige uitspraken over de Bijbel zien te onthouden.

We menen zelf dat er in de Bijbel sprake is van 'twee lijnen' (p. 35). Ik citeer: „De eerste is, dat aan de vrouw een hoge mate van zelfstandigheid en van initiatief wordt toegeschreven, ook op het gebied van de barmhartigheid. De tweede is, dat een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de positie van de vrouw en die van de man in zijn bestuurlijk-rechterlijke functie. Hierin ligt een waarschuwing besloten tegen een zonder meer doortrekken van de overwegingen ten aanzien van het diakenambt naar het ambt van ouderlingen.”

Elders merken we in 't rapport het volgende op: „Hoe verrassend de konklusie ook moge zijn, dat er in het NT naar alle waarschijnlijkheid sprake is van vrouwelijke diakenen, daarmee is nog niet het beslissende gezegd over de mogelijkheid dat in ons kerkelijk leven vrouwelijke diakenen funktueren. Immers, over de precieze status van de diaken Febe en over de inhoud van haar werk valt vanuit het NT niets met zekerheid te zeggen () Het staat allerm minst vast, dat zij, in overeenstemming met de invulling van het ambt van diaken die wij hierboven voor verantwoord hielden, als kerkeraadslid leiding gegeven heeft aan de dienst der barmhartigheid.” Vervolgens gaan we over tot nader preciseren van ons onderwerp.

Wat is tenslotte uw konklusie?

De meerderheid van de commissie meent: het is niet aangetoond dat de daarvoor aangevoerde Schriftplaatsen de roeping van zusters tot vervulling van het diakenambt verbieden. We komen tot die konklusie, gezien het gehalte van de aangehaalde Schriftplaatsen.

We laten de plaatselijke gemeente echter de vrijheid om zelf tot een positiebepaling te komen. Dit hele vraagstuk is, hoe betrokken we ons daar persoonlijk bij kunnen weten, toch geen kwestie waarmee het christelijk belijden staat of valt. Als het erop aankomt, zijn we allemaal oer-gereformeerd!

Hoe gaat het verder, als uw rapport op de Landelijke Vergadering wordt besproken en aanvaard?

De verdere vragen, met betrekking tot het ouderlingschap voor zusters, kunnen niet meteen uit ons rapport worden beantwoord, zeggen we ook. Die vraag zal echter ook een keer onze aandacht moeten gaan vragen.

Gevolmachtigd rechter

D. Holwerda, Zuidhorn

In een van mijn vroegere artikelen¹ heb ik er al eens de aandacht op gevestigd, hoe de dubbele betekenis van het griekse voegwoord 'hoti', 'dat' en 'omdat', ons voor problemen kan plaatsen bij het verstaan van de tekst. Met name bij Johannes doet zich dat nogal eens voor. Ditmaal wilde ik het hebben over Joh. 5, 28, waar de gangbare opvatting van zo'n 'hoti' het redebeleid m.i. de mist heeft laten ingaan.

De gangbare weergave

Van de door mij gecontroleerde nederlandse vertalingen hebben de meeste het 'hoti' hier als redengevend opgevat, en het met 'want' vertaald. Een aantal laat het onvertaald, maar zal door het plaatsen van een dubbele punt na „verwondert u hierover niet” wellicht hebben willen suggereren, dat nu de verklaring volgt. De vertaling 'dat' ben ik nergens tegengekomen.

Een verhelderende parallel

Toch lijkt mij die veel aannemelijker. Bij de vertaling met 'want' wordt namelijk niet aanstonds duidelijk, waarover Jezus' gesprekspartners zich niet moeten verwonderen. Dat is wel het geval, wanneer men vertaalt: „verwondert u niet hierover, dat de ure komt dat allen die in de graven zijn, zijn stem zullen horen”. Dan is nl. de zin die met 'dat' begint de nadere bepaling van de inhoud van het voorafgaande 'hierover'.

Een sterk formeel argument voor deze opvatting is m.i. te ontleenen aan hoofdstuk drie van ditzelfde evangelie². Jezus heeft daar Nicodemus meteen na diens welwillende inleiding van het gesprek te verstaan gegeven: „Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, tenzij iemand wederom geboren wordt, kan hij het Koninkrijk Gods niet zien” (v. 3). Die woorden klonken Nicodemus vreemd in de oren, zo merken we uit zijn reactie in v. 4. Nadat Jezus heeft uitgelegd (in de verzen 5 en 6), dat er behalve een natuurlijke geboorte ook een geboorte uit den Geest is, vervolgt Hij in v. 7: „Verwonder u niet, dat Ik u gezegd heb: Gijlieden moet wederom geboren worden”. Jezus gebruikt hier in 3, 7 dezelfde uitdrukking als in 5, 28: „verwonder u niet, dat ...”. En dan volgt in 3, 7 de herhaling van een uitspraak die Hij even daarvoor (in v. 3) gedaan had. Wel, datzelfde doet zich ook voor in 5, 28. Ook daar zijn de woorden die volgen („de ure komt waarop allen die in de graven zijn, zijn stem zullen horen en eruit zullen gaan ...”) een herhaling van wat Jezus eerder in de discussie, nl. in v. 25, had verklaard³. Die parallel nu met hfdst. 3 pleit er m.i. voor ook hier in 5, 28 te vertalen: „verwondert u daar niet over, dat het uur komt waarop allen die in de graven zijn, zijn stem zullen horen en eruit zullen komen”⁴.

De motivering

Nu zal men zeggen: maar volgt er dan geen motivering van Jezus' afwijzing van de verwondering der Joden? Zegt

Hij niet, waarom ze van die eerdere uitspraak van Hem niet zo op moeten kijken? Jawel, maar die motivering volgt pas in v. 30. En men doet er daarom goed aan de tekst bij v. 30 niet te laten inspringen, zoals in enkele vertalingen is gebeurd⁵; laat staan daar een nieuw kopje te plaatsen, zoals enkele weergaven doen⁶.

Het is goed hier opnieuw een vergelijking te maken met hfdst. 3. Ook daar geeft Jezus aan (in v. 8), waarom Nicodemus niet zo moet opkijken van zijn uitspraak „Jullie moeten opnieuw geboren worden”. Maar Hij doet dit zonder deze nieuwe uitspraak uitdrukkelijk als motivering te kenmerken door een inleiding met 'want'. Hij zegt nl.: „De Geest zendt zijn adem uit waar Hij maar wil. En u, Nicodemus, hoort (nl. in mijn spreken) zijn stem; maar toch kunt u die niet thuis brengen; en dat is wel het geval met ieder die uit den Geest geboren is”⁷. Jezus zegt m.a.w. dit: het feit dat u in mijn spreken niet de stem van den Geest onderkent, bewijst dat u nog niet uit den Geest geboren bent. En daarom moet het u niet verbazen, dat Ik zeg: u moet opnieuw geboren worden.

Nu, evenzo heeft in Joh. 5 Jezus gezegd (vv. 28,29): Laat het u niet bevreemden, dat Ik zei: de tijd breekt aan, dat alle doden op het horen van mijn stem, de stem van den Zoon van God, zullen opstaan en geoordeeld worden. En nu komt in v. 30 de motivering: met die uitspraak immers proclameer niet Ikzelf Mij tot rechter van het heelal; Ik matig Mij deze bevoegdheid niet aan; nee, „naardat Ik hoor” oordeel Ik; d.w.z. krachtens een Mij (door den Vader) verstrekte opdracht⁸.

Herhaling en voortgang

Misschien zal men zich afvragen: is met deze onthulling van Jezus, dat Hij in opdracht rechtspreekt, een nieuwe informatie gewonnen? Wisten we dat al niet sinds v. 22: „ook rechtspreeken doet de Vader over niemand, maar Hij heeft de rechtspreek in z'n geheel aan zijn Zoon gegeven”? Dat is inderdaad zo: tot op zekere hoogte hebben we hier te doen met een herhaling. En men kan in het algemeen zeggen, dat het vooral in het Johannes-evangelie wemelt van de herhalingen. Alleen: het gaat dan doorgaans niet om een blote herhaling. Zo ook hier niet. Als Jezus in v. 30 dit geven van zijn rechtspreek-in-opdracht nog eens onderstreept, dan wordt dit gegeven nader toegespitst.

Wij moeten de gang van Jezus' onderwijs in dit hoofdstuk blijven volgen. Hij was begonnen met in v. 19 te stellen – evenals Hij nu in v. 30 herhaalt! – dat Hij als Zoon op eigen gezag niets kan doen, maar dat zijn optreden ten nauwste gerelateerd is aan dat van zijn Vader. Die uitspraak vond zijn aanleiding in de door Hem verrichte genezing van den verlamde in Bethesda. Jezus herleidde

in v. 19 zijn optreden daar tot een machtiging daartoe door zijn Vader. Hij vervolgt dan met te zeggen, dat die machtiging nog verder reikt; dat men opzienbarend wonderen van Hem verwachten mag (v. 20) dan de genezing van een zieke, nl. de opwekking van doden (v. 21). En in één adem voegt Hij eraan toe, dat de Vader de berechting van levenden en doden (dat ligt uitgedrukt in het „de rechtspreek in z'n geheel”) aan Hem heeft overgelaten, v. 22.

In v. 24 wijst Jezus dan aan, wat deze aanstelling van Hem als beschikker over leven en dood, en als rechter, positief inhoudt voor wie nu in Hem geloven: zij zijn door hun geloof in Hem in principe al aan dood en gericht ontheven. (Vgl. 11, 26.)

In vv. 25-27 trekt Hij vervolgens de overledenen in de gezichtskring: ook die zijn allemaal voor hun opstanding afhankelijk van zijn stem. En Jezus motiveert deze uitspraak met een herhaling van wat Hij in v. 21 had gezegd: v. 26! En wat Hij daar in v. 22 had laten volgen (zijn aanstelling tot rechter), dat voegt Hij ook hier weer toe: v. 27.

De spits

Als dan Jezus deze uitspraak van v. 25 in vv. 28,29 herhaalt in zijn afwijzing van de verbazing der Joden daarover, dan treft het ons, dat Hij in die herhaling zijn oorspronkelijke uitspraak enigszins wijzigt. In v. 25 heette het: „De ure komt en is nu, dat de doden de stem van den Zoon van God zullen horen, en wie die gehoord hebben zullen (her)leven”. Maar in vv. 28,29 horen we: „De ure komt dat allen die in de graven zijn, de stem van den Zoon zullen horen en naar buiten zullen komen: wie het goede gedaan hebben om op te staan ten leven, wie het kwade gedaan hebben om op te staan ten oordeel”. Hier is voor het eerst duidelijk sprake van schiftend gericht. Er zijn doden wie het bij de opstanding zal vergaan als de levende gelovigen van nu (vgl. v. 24): ze gaan het leven in. (Vgl. 11, 25)⁹ Maar de boosdoeners, de ongelovigen, staan op om veroordeeld te worden.

Hier komt nu de negatieve kant van Jezus' rechtspreek aan het licht. Voor wie het kwade deden, voor wie in Hem niet geloofden, krijgt zijn oordeel het karakter van veroordeling. En hiermee wordt nu Jezus' gesprekspartners het vuur na aan de schenen gelegd. Zij verwonderen zich over zijn uitspraak, dat Hij doden doet opstaan en gericht houdt. En 'zich verwonderen' betekent in dit verband zoveel als: het vreemd, ja ongeloofwaardig vinden; er niet aan willen¹⁰. Maar Hij doordringt hen ervan, dat ook zij, die nu Hem verwerpen, eens tegenover Hem als rechter zullen staan krachtens de beschikking van den Vader. En dat hun dan een veroordeling wacht¹¹.

Vandaar dat Jezus dit gesprek besluit

met te zeggen, dat zij in het komende, door Hem te leiden proces Mozes *niet* – zoals ze verwachten – *als getuige à décharge* op hun zijde zullen hebben, *maar als aanklager* tegenover zich zullen vinden (v. 45).

Noten

- 1 Opbouw, jrg. 34, blz. 70vlg.
- 2 Het gesprek in hfdst. 5 vertoont op nog een punt overeenkomst met dat in 3: beide gaan over in een monoloog van Jezus.
- 3 Men lette erop, dat de uitspraak in 5, 25, evenals die in 3, 3, wordt voorafgegaan door het nadrukkelijke „voorwaar, voorwaar”.
- 4 Er is één verschil: in 3, 7 geeft Jezus *uitdrukkelijk* aan, dat het om een eerder woord van Hemzelf gaat: „verwonder u niet, dat Ik tegen u zei, dat ...”.
- 5 Zo NBG en Het Boek. Eveneens de tekstuitgave Nestle-Aland²⁶.
- 6 Zo Groot Nieuws en de Friese Vertaling. Eveneens de tekstuitgave van de United Bible Societies⁷.
- 7 Deze opvatting van Joh. 3, 7.8 verdedigde ik in Opbouw, jrg. 6, blz. 156vlg. De argumenten zijn deze: 1) 'Pneuma' komt in de betekenis 'wind' in het NT alleen voor in een Septuagint-citaat, Hebr. 1, 7. Op de overige plaatsen is de betekenis altijd 'geest'. 2) In de context van 3, 7.8 betekent 'pneuma' 'Geest'. 3) 'Phoonè' betekent bij Johannes altijd 'stem', niet 'geluid'; op één uitzondering na zelfs steeds 'goddelijke stem'. 4) „(Niet) weten, waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat” slaat in het Johannes-evangelie op Jezus Christus als *uit de hemel gezondene*; vgl. 8, 14; 13, 3 en 9, 29. Zakelijke parallellen van deze uitspraak in 3, 8 vinden we in 8, 47 „Wie uit God is hoort de woorden Gods; daarom hoort gij niet, omdat gij uit God niet zijt” en in 1 Joh. 4, 6 „Wij zijn uit God; wie God kent hoort naar ons; wie uit God niet is hoort naar ons niet”.
- 8 'Horen' in de betekenis 'opdrachten in ontvangst nemen' b.v. ook in 3, 29 (het daar voorafgaande 'die staat' betekent: die hem als *dienaar* terzijde staat) en 8, 26. Zo ook 1 Sam. 3, 9.10 (horen als knecht). Zie verder Jes. 50, 4. Zoals de Zoon zich tegenover den Vader opstelt, nl. horend, d.i. Diens bevelen afwachgend, zo stelt straks de Geest zich op tegenover den Zoon: 16, 13 „wat Hij hoort (nl. van Mij, Christus, vgl. v. 14), zal Hij spreken”.
- 9 Deze tweedeling van Christus' kudde in levenden en doden is karakteristiek voor Johannes. Men vindt die zowel in zijn evangelie als in het door hem geschreven boek Openbaring. Zie mijn artikel 'Schapen uit een andere stal' in Opbouw, jrg. 36, blz. 312vlg.
- 10 Vgl. b.v. Marc. 15, 44.
- 11 In zijn laatste opmerking aan het adres van den verlamde (v. 14) loopt Jezus op deze waarschuwing wel reeds vooruit.

noorden van Amsterdam.

Het was de tijd na de oorlog en niemand had een koelkast, een auto of een televisietoestel... en we hielden er uitstekend het leven bij.

Kinderen speelden midden op straat en als je aan de kant moest voor de bus of een enkele auto, deden we dat mopperend, want de stoep was voor oude mensen en de middenweg was voor de fietsers en voor ons.

Het was de tijd van radio, de tijd van hoorspelen, 'Negen heit de klok', de familie Doorsnee en op woensdagmiddag het kinderprogramma 'Jeugdland'. De melkboer bezorgde de melk met paard en wagen, de schillenboer haalde de schillen op... ook met paard en wagen en als je bofte, mocht je meerijden op de bok.

Geen kartonnen melkdozen, geen flessen, een halfvolle vuilnisbak... En het woord milieubewust was nog niet eens uitgevonden.

De kruidenier kwam aan het begin van de week langs met een boekje. Mijn moeder schreef daarin de benodigde levensmiddelen en aan het eind van de week bezorgde hij de boodschappen thuis. De slager bezorgde het vlees... Kortom, vergeleken met de tijd die huisvrouwen van tegenwoordig kwijt zijn met boodschappen doen... Een paradijs!

De mensen die naast je woonden waren 'buurvrouw en buurman' en het leven was overzichtelijk en simpel voor een klen kind.

In mijn herinnering lag er in de winter altijd sneeuw en waren de zomers altijd warm en zonnig. Zelfs de grauwe dagen hadden gouden randen.

Er waren veel kinderrijke gezinnen en altijd genoeg kinderen op straat om 'Diefje met verlos' te spelen.

De buurvrouw riep haar zoon na het avondeten, als wij nog even buiten mochten spelen, met een zin die we bijzonder gemakkelijk vonden. In één adem klaroende ze: „Janneman... Plasse, wasse en naar bed.” Janneman reageerde doorgaans stuurs en nam stevast de benen zodat wij tot ons genoegen de zin nog een paar keer over het plein hoorden galmen. Mijn moeder deed dat tot onze opluchting niet.

Als het bedtijd was klapte ze in haar handen en riep: 'Binnenkomen!' Dat had doorgaans meer effect, want moeder was niet mis!

Er waren grote feesten: Kerst, Pasen, Pinksteren, verjaardagen.

Er waren kleine feesten: Koninginnedag, bevrijdingsfeesten en vakanties en af en toe was er een Bazar, een verkoop van oude spullen ten bate van een goed doel, gelardeerd met loterijen.

Bij kerkmensen meestal voor Kerk of Zending en bij 'de Wereld' voor een sportvereniging, een trompetterkorps of een buurthuis. Bazars werden in de loop van de jaren opeens Fancy-fair's. Waarom weet ik ook niet, maar het was nu eenmaal zo.

Onze buurvrouw trok naar al die evenementen toe met grote tassen. Die

had ze nodig ook, want onze buurvrouw was van nature een 'Winner'. Geen rad van avontuur, verloting of grabbelton of ze viel in de prijzen. En dan geen troostprijzen. Hoofdprijzen! De pop, die zo groot was als een baby, zodat het leek of ze opeens een extra kind in huis hadden, taarten als wagenwielen, truitjes en levensmiddelen. Enz...

Ze beschouwde de prijzen als gewoon en wij ook, want als we de buurvrouw na zo'n festijn beladen met spullen huiswaarts zagen keren, vroegen we belangstellend: „Wat is het deze keer geworden, buurvrouw?”

Mijn moeder keek het zonder afgunst aan en als wij de prijzen van het buurhuis vermeldden, zei ze meewarig:

„Ach... verder hebben ze ook niet veel. Ze geloven niet.. Ze zijn zo arm!”

Wij geloofden wél, maar waren er niet van overtuigd dat geloven noodzakelijk het winnen van een prijs uitsloot.

Zeker als buurvrouw ook bij de bazar van Moria, een duidelijk christelijke aangelegenheid, de hoofdprijs won.

Zo'n prijs kwam iemand van het eigen erf toe! Ik vond het vreemd dat iemand die God niet kende, toch een prijs van Hem kreeg bij het rad van avontuur.

Eén keer heb ik iets gewonnen. Ik had er wel ringen om een stok voor moeten gooien, maar toch... Een prijs. En wel de eerste! Verrukt liep ik met een zusje naar de tafel waar de prijzen uitgestald lagen. 1e prijs ringengooien: Een vlooienspel. Een rood

potje met grote en kleine plastic schijfjes zo groot als dubbeltjes en stuivers. „Nou, nou, jij boft” zei de man die de prijzen uitreikte. En dat vond ik ook. Zo maar een prijs. Ik heb er jarenlang op moeten teren, totdat ik de slagzinnenbranche ontdekte. En toen kreeg ik een paar jaar met prijzen aan de lopende band. Fietsen, een kleurentelevisie, een paar geldprijzen en een buitenlandse reis vielen mij ten deel.

„Ik lijk Buurvrouw wel,” zei ik laatst onrustig tegen een zusje.

„Ben je gek. Dat is loon naar werken.” stelde ze me gerust.

„Dat is waar... Op een taart bij het rad van avontuur hoef ik nog steeds niet te rekenen, dus ik maak zelf wel een appeltaart,” zei ik en ging zingend aan het werk.

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Vroeger...

In mijn prille kinderjaren woonden wij in Nieuwendam, een dorpje even ten

Keuzes maken in onze op sensatie beluste samenleving
De murw geïnformeerde nieuwsconsument

Vroeger keken we iedere dag klokslag acht uur naar het NOS-journaal. Later

werd het 'om de dag' en tegenwoordig zetten we het journaal nauwelijks meer aan. Voor ons hoeft het niet meer zo nodig. Desinteresse? O, nee!

„Mis je het écht niet?“, is steevast de eerste vraag als je het iemand vertelt. Ja en nee. Je mist wel even dat vaste punt in de avond, waarop bij ons steevast de thee wordt ingeschonken, terwijl de wereld over je heen wordt gestort. Daar tegenover staat dat ik me nu niet meer gedwongen voel de dagelijkse 20 minuten durende 'beschiëting' te ondergaan. Een spervuur van fragmentarische informatie en beelden, waar ik weinig of niets mee kan. Ik heb eens zitten turven. In nog geen tien minuten tijd wordt ons meegegeeld dat duizend arbeidsplaatsen bij Fokker op de tocht staan, er een kinderslachting in Serajewo heeft plaatsgevonden en het aantal daklozen in Amerika wederom dramatisch is gestegen. En terwijl het tweede kopje thee wordt ingeschonken vraag je je in gemoeide af: waarom kijk ik eigenlijk nog, wat doe ik hiermee? Wie is er bij gebaat, als ik me iedere dag ongedoseerd laat volstoppen met dit soort adhoc informatie en gevoelens van machteloosheid? Elke mogelijkheid om enige betrokkenheid bij het onderwerp te ontwikkelen wordt (onbedoeld) in de kiem gesmoord.

Daarnaast: moet ik per se alles zien wat er tegenwoordig nonstop aan beeldmateriaal wordt aangeboden? Of zijn er betere manieren om als modern mens goed geïnformeerd te blijven én tegelijk je menselijkheid te bewaren?

Erosie

Op een gegeven moment ontdekte ik bij mijzelf, dat de erosie hard had toegeslagen. Ik miste in toenemende mate de morele verontwaardiging bij het zien van bijvoorbeeld nieuwe gruwelbeelden uit Bosnië. Ons zoontje van zes jaar was er, na het kijken van het Jeugdjournaal, echter helemaal stuk van. Zijn avondgebedje bestond dit keer – tegen alle gewoonte in – uit een litanie van woede, aanklacht en smeekbede. Beneden gekomen zagen wij op het acht uur-journaal dezelfde beelden. Ik ontdekte echter bij mijzelf dat het plakje cake bij de thee er desondanks niet minder om smaakte. Nog geen twee minuten later hadden we 't alweer over onze nieuwsgierigheid naar het weer van de volgende dag. En 's avonds betrapte ik mezelf erop dat mijn avondgebed niet echt 'aangedaan' was.

De vraag die zich opdringt is, hoe voorkom je dat je 'vanzelf' het fatale punt bereikt, dat normale prikkels – dichtbij en veraf – je niet meer raken. Dat informatieverwerving averechts gaat werken en onverschilligheid de overhand krijgt. Zijn we als mensen nog wel te ontroeren, als we keer op keer ongedoseerd geconfronteerd worden met ellende van een willekeurige ander, zonder dat we er iets aan kunnen doen? Zijn we daar als mens

wel op gebouwd? Ons aanpassingsvermogen blijkt erg groot te zijn als het gaat om veranderingen in de woon- en werkomgeving.

Maar zijn we in emotioneel opzicht toch niet begrensd en beperkt belastbaar?

Waar ik bang voor ben, is waar de filosoof Marcuse ons indertijd voor gewaarschuwd heeft: als de media ons maar lang genoeg met allerlei beelden en verhalen bestoken, dan raakt ons vermogen om ontroering te voelen vanzelf uitgeput. Overgeïnfomeerd, maar emotioneel op een dood spoor. Het ligt voor de hand dat je als mens dan in de verleiding komt, om op een bepaald moment radicaal de knop om te draaien en het voor gezien te houden!

Dit is het eerste gedeelte van een artikel van de hand van Bert Godschalk, door hem gepubliceerd in het 'Centraal Weekblad' d.d. 4 maart 1994. Graag had ik het hele artikel overgenomen, maar daarvoor is het te lang. Ja, het is waar: Alles went! Al krijgt dit gezegde wel een triest aksent in het kader van wat genoemde scribent signaleert en bij zichzelf en anderen konstateert. Zelf kijk ik regelmatig elke dag naar het Journaal.

Soms vormt het een herhaling van wat al eerder gemeld is. Dat irriteert mij dan. Aanvankelijk wond ik mij sterk op over allerlei onrecht en geweld, maar de laatste tijd leg ik mij er tamelijk gauw bij neer. Ik voel mij immers machteloos. Ik weet soms ook niet meer hoe ik al dat nieuws in mijn persoonlijke gebeden dagelijks en als voorganger der gemeente 's zondags moet verwerken. Ik word eronder bedolven. Wel probeer ik vast te houden, dat er een duidelijke belofte is van het komende Vrederijk.

Christus kwam als Vredevorst de wereld binnen en zal zijn werk eens voltooien. Dat geeft mij troost en moed! In de zestiger jaren werd het Journaal niet in de laatste plaats met leuke dingen en prettige gebeurtenissen gevuld. Dat is in meer dan dertig jaar volledig veranderd. Er is blijkbaar geen ruimte meer voor. Een ernstig minpunt!! Ik geloof, dat ik toch maar veel minder naar het Journaal ga kijken. Het vermeerdert wel mijn kennis, maar verdiept niet mijn inzicht. Daarom heb ik het commentaar nodig van een krant b.v. het 'Nederlands Dagblad', dat mij een weg wijst in het labrynt van de nieuwsgaring!

Enschede, O. Mooiweer

Jeugdhokje

Wij eten bijna elke dag brood. Ook de Israëlieten aten dit meestal. We lezen er dan ook vaak over. Welke gebeurtenis of plaats of persoon hoort waar bij? Achter elk antwoord staat een letter; deze vormen een gebeurtenis waarbij we ook brood gebruiken. Welk woord is dat?

1. In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten. Gen. 3	Abigaïl	M
2. Wie brachten de raven 's morgens en 's avonds brood en vlees? 1 Kon. 17	de Duivel	O
3. Als Jezus in de woestijn is wie probeert er dan om Jezus te verleiden om van stenen brood te maken? Matth. 4	Mozes + Israëlieten	N
4. God laat in de woestijn manna regenen waar men brood van bakt. Bij wie? Ex. 16	Gibeon	A
5. Welk feest gedenken de Joden bij het feest der ongezuurde broden? Ex. 12	Adam en Eva	A
6. Terwijl hij op de vlucht is voor Saul vraagt David een rijk man om eten. De man weigert maar zijn vrouw brengt David 200 broden en ander eten en drinken. Hoe heette deze vrouw? 1 Sam. 25	Elia	V
7. Over wie gaat het als wordt gezegd „Ik ben het brood des levens“? Joh. 6	Obadja	L
8. Nadat Jericho en Ai waren veroverd worden veel mensen bang. Inwoners van één stad verzinnen dan een list door oud brood en versleten wijnzakken mee te nemen en kapotte kleren aan te trekken. Hierdoor wordt hun stad gespaard. Uit welke stad kwamen ze? Jozua 9	Jezus	A
9. Welke hofmaarschalk verstopte 100 profeten in een spelonk en verzorgde ze met water en brood om ze te beschermen tegen koning Achab? 1 Kon. 18	Pascha of uittocht uit Egypte	D

G. Wijkhuizen-v. Vuuren, Den Helder

Oplossing van de vorige keer was: Uitstorting Heilige Geest

**Bodie Thoene,
De terugkeer naar Sion.**

(Roman)
312 blz., f 33,90 ISBN 9024262437
Uitg. Kok, Kampen

**Dr A. Noordegraaf,
Kernteksten over de toekomst.**

(serie: Schriftwerk)
94 blz., f 14,90 ISBN 9061403065
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

**Dr. J. Verkuyl,
Met moslims in gesprek over het evangelie.**

162 blz., f 29,50 ISBN 9024227593
Uitg. Kok, Kampen

**Thijs Weerstra,
Lichtinval;**

Bijbels dagboek.
f 39,50 ISBN 9024287928
Uitg. Kok, Kampen

**Dr. J.A. Loader,
Ruth.**

Een praktische bijbelverklaring.
Serie: Tekst en toelichting.
102 blz., f 23,50 ISBN 9024267056
Uitg. Kok, Kampen

**Drs J. Messelink e.a.,
Geloofsopvoeding.**

56 blz., f 8,50 ISBN 9080083658
Uitg. GPC, Wezep en GHBO, Zwolle
Besteladres: GPC, Postbus 151, 8090
AD Wezep, tel. 052097-63909

**Dr. J. van Genderen,
De nieuwe hemel en de nieuwe aarde.**
Apeldoornse Studies no. 29.
69 blz., f 19,50 ISBN 9024282918
Uitg. Kok, Kampen – in opdracht van
de TU van de CG-Kerken in Nederland.

**K. Schilder,
Profeten en evangelisten;**
Een bloemlezing uit de Schriftoverden-
kingen van prof.dr. K. Schilder.
260 blz., f 28,- ISBN 9060479874
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

**Mary Hathaway,
Van harte gelukgewenst met de ge-
boorte van jullie baby.**
(Kadoboekje)
f 4,75 ISBN 9033812576
Uitg. Ark Boeken, Amsterdam

**Betsy Rossen Elliot en J. Stephan
Lang,
Daar vraag je wat!**
Vrolijk vraag- en antwoordspel met de
bijbel.
93 blz., f 17,50 ISBN 9033825767
Uitg. Ark Boeken, Amsterdam

Lucas – het evangelie in omgangstaal
96 blz., f 3,95 ISBN 9033812800
Uitg. Ark Boeken, Amsterdam

**V. Gilbert Beers,
Peuterbijbel.**
(ill. Carole Boerke)
415 blz., f 29,50 ISBN 9033825880
Uitg. Ark Boeken, Amsterdam

**Prof.dr. K. Runia,
Als onze kinderen andere wegen gaan**
...
24 blz., f 6,90 ISBN 9033812606
Uitg. Ark Boeken, Amsterdam

**Christine Wright,
M'n zusje Maartje.**
Een dag uit het leven van een blind
meisje.
32 blz., f 9,90 ISBN 9033825775
Uitg. Ark Boeken, Amsterdam

**Nicola Baxter,
Op weg door de Bijbel.**
Bijbel Atlas.
32 blz., f 14,95 ISBN 9033812533
Uitg. Ark Boeken, Amsterdam

**Hans Bouma,
Een goed gesprek.**
Het Onze vader uitgelegd aan jonge-
ren.
(Met tekeningen van Pirjo Dijk-
Kauppinen)
64 blz., f 16,50 ISBN 9024282411
Uitg. Kok, Kampen

**Annelies Barth en Alie van Dalen,
Alleenstaand: een ander verhaal.**
Christenvrouwen en hun ervaringen.
166 blz., f 24,50 ISBN 9029711957
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Bodie Thoene,
De terugkeer naar Sion.**
(Roman)
312 blz., f 33,90 ISBN 9024262437
Uitg. Kok, Kampen

**Dr A. Noordegraaf,
Kernteksten over de toekomst.**
(serie: Schriftwerk)
94 blz., f 14,90 ISBN 9061403065
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

**Dr. J. Verkuyl,
Met moslims in gesprek over het evan-
gelie.**
162 blz., f 29,50 ISBN 9024227593
Uitg. Kok, Kampen

**Thijs Weerstra,
Lichtinval;**
Bijbels dagboek.
f 39,50 ISBN 9024287928
Uitg. Kok, Kampen

**Dr. J.A. Loader,
Ruth.**
Een praktische bijbelverklaring.
Serie: Tekst en toelichting.
102 blz., f 23,50 ISBN 9024267056
Uitg. Kok, Kampen

**J.J. André e.a.,
Nooit te oud...**
Ouderen naast jongeren in kerk en
maatschappij.
(GSEV-reeks nr. 29)
127 blz., f 17,90
ISBN 9055600113
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Dr. J. Broekhuis,
Oriëntatie in de godsdienstweten-
schap.**
127 blz., f 24,50 ISBN 9023900820
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

**Dr. L.Th. Witkamp,
Kolossenzen.**
Een praktische bijbelverklaring.
Tekst en toelichting.
116 blz., f 27,50
ISBN 9024280672
Uit. Kok, Kampen

**Dr. F. Ledegang,
Christelijke symboliek van dieren,
planten en stenen, de Physiologus.**
(Christelijke Bronnen)
139 blz., f 29,50 ISBN 9024280853
Uitg. Kok, Kampen

**P. Schelling,
God en ik.**
Wegen waarop God mij tegemoet
komt. (Geloofsbeleving)
71 blz., f 16,50 ISBN 9024282772
Uitg. Kok, Kampen

**Marijke Broekhuijsen en Myrle Tjoeng
(red.),
Wat heet oud.**
Gedachten over het oud worden.
184 blz., f 29,50 ISBN 9025945643
Uitg. Ten Have, Baarn

**Dr. J. Hoek, drs. W.G. Rietkerk, e.a.,
Problemen van de pluriforme samen-
leving.**
(Publikatie nr. 16)
60 blz., f 12,90 ISBN 9072016181
Uitg. Marnix van St. Aldegonde
Stichting, Nunspeet

**Ds. H. v.d. Schaaf e.a., (red.)
Jaarboek van de Chr. Geref. Kerken in
Nederland 1994.**
308 blz., f 16,25 ISBN 9060648242
Uitg. D.J. Brummen/ Buijten &
Schipperheijn, Amsterdam

**Mieke Brink-Blijdorp,
Open je hart.**
(Overdenkingen)
87 blz., f 15,75 ISBN 9055600105
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Ewoud Gosker
(met tekeningen van Sybrand Steen),
Avondmaalgangers.**
(Derde druk) (Gedichten)
38 blz., f 14,90 ISBN 9060158202
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**A.P. Wisse,
Kan jou 't schelen.**
(Tweede druk)
(Geloofsbeleving; jongeren)
88 blz., f 15,75
ISBN 9060158709
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Ds. C.G. Bos en drs. W.A.E. Brink-
Blijdorp,
Nieuwe Nederlandse kerkgeschiede-
nis, deel II.**
208 blz. f 19,90 ISBN 9060158628
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**A.P. Wisse,
Geloof 't of niet.**
(Vierde druk)
91 blz., f 15,90 ISBN 9060157311
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. H.J. Room,
Jona, profeet van God.
Bijbelstudie over het boek Jona.
68 blz., f 11,50 ISBN 9060159292
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

A.P. Wisse,
Geloof je 't zelf.
(Geloofsbeleving; jongeren)
96 blz., f 15,75 ISBN 9060159691
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. K. de Vries,
Verkering.
Scala-reeks
112 blz., f 15,75 ISBN 9060159543
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Joyce Huggett,
Gewoon goede vrienden?
Groeien in relaties.
204 blz., f 24,90 ISBN 9029711574
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

H.O. Roscam Abbing,
'Nederland, schik u om uw God te ontmoeten!'
De breuk tussen Christus en kerk en staat in Nederland en haar genezing. (Aangeboden aan de Landelijke Vergadering van Apeldoorn 1994)
277 blz. ISBN 9050303021
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Ds. J.M. Goedhart,
Met bloed gekocht.
De ware en volkomen leer van de verlossing.
280 blz., f 29,75 ISBN 907109720X
Uitg. Bredewold, Wezep

Drs. H. Algra (red.),
Informatieboekje 1994 voor de Ned. Geref. Kerken.
256 blz., f 16,50 ISBN 9060648250
Uitg. Buijten & Schipperheijn, Amsterdam

Ds. J. Bouma e.a.,
Begeleidend schrijven;
25 jaar Theologische StudieBegeleiding.
240 blz., f 39,95 ISBN 9060648277
Uitg. Buijten & Schipperheijn, Amsterdam

Hetty Dijkstra,
Ansjou, kind van gloeiend steen.
(comapatiënten; verhalen)
94 blz., f 19,90 ISBN 902428242X
Uitg. Kok, Kampen

Dr. W. Verboom,
In de leerschool van de Heilige Geest;
over leren in de gemeente.
42 blz., f 8,75 ISBN 9072462149
Uitg. Willem de Zwijgerstichting, Apeldoorn

Dr. A.J. Verbrugh,
Europese droom zonder norm of traditie.
52 blz., f 9,25 ISBN 9072462157
Uitg. Willem de Zwijgerstichting, Apeldoorn

Ineke de Kam,
Ik denk dat het door mijn geloof komt
...;
Over vrouwen, religie en hulpverlening.
128 blz., f 24,50 ISBN 9024282497
Uitg. Kok, Kampen

Ds. H. Veldhuizen,
Hoe occult is occult?
94 blz., f 21,50 ISBN 9024282853
Uitg. Kok, Kampen

Dr. Bloeme Evers-Emden,
Geleende kinderen.
Ervaringen van onderduikers en hun joodse beschermelingen in de jaren 1942 tot 1945.
245 blz., f 32,50 ISBN 9024262232
Uitg. Kok, Kampen

Verlegen om geestelijke ervaring.
Bezinning op gemeenschap in gemeente en kerk.
34 blz., f 7,50
Uitg. Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk.
Te bestellen bij Maassluise Drukkeij, Postbus 18, 3140 AA Maassluis.

Drs. B.P. Hagens,
Confessie of champagne.
Over confessionele politiek.
Woord en wereld 23.
80 blz., f 11,95 ISBN 9050460208
Uitg. Woord en wereld; druk: Schoma Druk bv., Bedum

Ir. R.A. Jongeneel,
Zin in werk.
Een christelijk-politieke visie op arbeid.
129 blz., f 14,90 ISBN 9072016165
Uitg. Marnix van St. Aldegondse Stichting, Nunspeet

Marinus van den Berg,
Blijvend onderweg.
(columns)
104 blz., f 19,90 ISBN 9024282322
Uitg. Kok, Kampen

Marinus van den Berg,
Het gezin gezien.
Omgaan met verscheidenheid.
86 blz., f 19,90 ISBN 902428712X
Uitg. Kok, Kampen

Drs. K. Neeteson,
Verslaving aan harddrugs.
Kernpunten van de Nederlandse laagdrempelige hulpverlening.
76 blz., f 21,50 ISBN 9024282713
Uitg. Kok, Kampen

Jay E. Adams,
Bijbels pastoraat.
Basis van Christelijke hulpverlening. Vierde druk.
234 blz., f 39,90 ISBN 9029707194
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

M.R. van den Berg,
Beeldsprakig.
Het onderwijs van Jezus in gelijkenissen.
Derde druk.
179 blz., f 27,50 ISBN 9066510048
Uitg. Van den Berg, Kampen

Jannie Slingerland,
Beelden verwerkt.
(foto's en tekst)
64 blz., f 19,90 ISBN 9023914651
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Ds. C. van den Berg,
Leer ons u kennen.
Dagboek voor jongeren.
107 blz., f 16,75 ISBN 9060159721
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. E.A. de Boer,
Bekering.
102 blz., f 14,95 ISBN 9060159772
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Bindende band en helpende hand.
Gedenkschrift, uitgegeven t.g.v. het 25-jarig bestaan van het Verband van Scholen van Gereformeerde Belijdenis.
40 blz., f 7,50
Uitg. Verband van Scholen van Geref. Belijdenis, Apeldoorn
Bestellen door overmaking van f 7,50 op giro 2340141, tnv. Verband van Scholen van Geref. Belijdenis, Wezep, o.v.v. "Gedenkschrift"

Ned. Ger. Kerk van Doorn

De diensten van de kerk worden – in verband met een verbouwing – tijdelijk niet gehouden in de 'Koningshof', maar in de Ned. Herv. Maartenskerk, gelegen vlak naast de 'Koningshof', op het kruispunt in het centrum van Doorn. Met ingang van 5 juni a.s. worden daar de kerkdiensten gehouden om 9.00 uur en 17.00 uur.

Ned. Geref. Kerk van Maastricht

Gaat u op vakantie naar Zuid-Limburg? Zo ja, dan willen wij u graag attenderen op de kerkdiensten. Tweemaal per zondag is er dienst, 's morgens om 9.30 uur en 's middags om 17.00 uur. Na de morgendienst kunt u ook nog, onder het genot van een kopje koffie, gezellig napraten en contacten leggen met gemeenteleden en andere vacatiegangers. De diensten worden gehouden in de 'Waalse Kerk' Pieterstraat 6. Voor telefonische inlichtingen kunt u terecht bij de heer J.K. Smelik, tel.: 043-211 375. U bent van harte welkom!

Vrouwencontactdag 1994

Zoals reeds eerder vermeld, zal de landelijke Vrouwencontactdag gehouden worden op donderdag 22 september a.s. in de Ned. Hervormde kerk te Bennekom. Enkele zusters uit Ede hebben de voorbereiding en organisatie op zich genomen. Ds. W.J. van der Linde zal spreken over: „Gezin – zin of geen zin?” Namens de voorbereidingscommissie,

H.A. Janse-Heeringa, J.Th. Tooroplaan 96, 6717 KN Ede, tel.: 08380-39 952.

Ned. Geref. Kerk van Barendrecht

Het nieuwe adres van penningmeester W.V.H. van Helden luidt: Stationsweg 2, 2991 RN Barendrecht, tel.: 01806-17 075.

Ned. Geref. Kerk van Urk

Het nieuwe adres der kerk, dat geldt voor alle kerkelijke organisaties en commissies, luidt: Ned. Geref. Kerk, postbus 167, 8321 AB Urk.

Ned. Geref. Kerk van Langerak

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. J. van Atten, predikant van de gemeente Dalfsen.

Ned. Geref. Kerk van Rijswijk (Z.H.)

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. J. van Atten, predikant van de gemeente Dalfsen.

Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (STAGG)

Wij ontvingen het jaarverslag van de stichting STAGG over 1993. De beëindiging van het samenwerkingsverband met de Chr. Geref. Stichting 'Het Anker' en de wijziging van het voorzitterschap hebben direct en indirect wezenlijke veranderingen voor de stichting en haar arbeid tot gevolg gehad.

Ds. J.A. de Vries, die jaren intensief als voorzitter gepoogd heeft de coöperatie met 'Het Anker' zo intensief mogelijk te doen functioneren, zag die arbeid van Chr. Gereformeerde zijde afgebroken worden.

De noodzaak van intensieve banden met de kerken had zijn voortdurende aandacht en inspireerde ook anderen, die banden waar mogelijk te versterken.

Intussen werd ds. De Vries als voorzitter opgevolgd door de heer Mr. L. Verhey te Voorburg.

Het werk van de medewerkers werd met enthousiasme en groot plichtsbeseft uitgeoefend, zowel op het gebied van hulpverlening, als op het terrein van vorming en toerusting.

Intussen is er diepgaande bezinning op de wijze van functioneren van de Stichting op de middellange en lange termijn, mede samenhangend met de stelselherziening in de landelijke gezondheidszorg.

Daartoe worden beleidsplannen voorbereid, herzien en uitgewerkt.

In het kader van de hulpverlening kon groei van de wachtlijst worden voorkomen, doch de toename van het aantal gevallen voor langdurige behandeling nam niet onbelangrijk toe, hetgeen de

werkdruk voor het personeel vergrootte.

Voor de toerustingsactiviteiten bleek in het verslagjaar een verblijvende belangstelling bij ambtsdragers en gemeenten te bestaan.

De Stichting spreekt haar teleurstelling uit dat ook in 1993 geen verzoek uit de kerken kwam voor het verzorgen van een gemeenteavond, ter voorlichting van haar bezigheden, hoewel de Stichting daaraan terecht grote waarde toekent.

Voor 1994 zijn echter wel enige verzoeken binnengekomen.

Door allerlei oorzaken, zowel in de personele sfeer, als op het gebied van huisvesting, meubilair e.d., sloot het verslagjaar met een tekort van bijna f 5.000,-.

De begroting 1994 voorziet een mogelijk tekort van f 50.000,-.

Veel gebed van de kerken voor de komende arbeid en krachtige financiële steun zijn voor de goede voortgang van deze *diaconale, van Godswege bevolen* taak meer dan ooit noodzakelijk.

Corpus Studiosorum in Academia Theologica Applenthornae P.F.S.A.R.

De studentenvereniging 'Per fidem Studiumque ad Rostra' van de Theologische Universiteit te Apeldoorn heeft onlangs de jaarlijkse senaatswisseling gehouden. De nieuwe senaat is op de vergadering van 28 april jl. in de volgende samenstelling geïnstalleerd:

praeses : AM. K.C. Smouter
 abactis : AM. A. van der Zwan
 questor : AM. J.A.P.C. Siemons
 Assessor I : AMA. A.E. de Rooy
 Assessor II : AM. L.A. den Butter

Het adres van het abactiaat is:
 Jhr.mr. G.W. Molleruslaan 9, 7316 AN Apeldoorn, tel.: 055-224716.

Want ik ben er zeker van, dat het lijden van de tegenwoordige tijd niet opweegt tegen de heerlijkheid, die over ons geopenbaard zal worden.

Rom. 8:18

Toch nog onverwacht is van ons heengegaan mijn lieve man, onze lieve vader en opa

WILLEM HOLWERDA

* 09-04-1923

† 21-05-1994

A. HOLWERDA-RITZEMA
 Ten Post: GEJA VELDMAN-HOLWERDA
 HENK VELDMAN

Alies
 Aldert
 Nico
 Nienke
 Willeke
 Harmen

Stedum: GINA TAMMINGA-HOLWERDA
 TALO TAMMINGA
 Remko
 Wim
 Alida

Weemweg 17
 9921 RA Stedum